

www.e-rara.ch

Collegium Universi Juris Canonici

Engel, Ludwig

Salisburgi, M. DCC. XII

Zentralbibliothek Zürich

Shelf Mark: RRr 73

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-56454>

[S. 701 - 750]

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

habet dominium : si verò disponat per testamentum , testamentum incipit valere post mortem , ad *Hebr. 9. l. 1. ff. Qui testam. fac. l. 4. ff. de adm. Leg.* Post mortem autem non tantum Clericus non est amplius Dominus , sed *ipso Jure* bona ejus prospectu Ecclesiæ acquisita ad Ecclesiam devolvuntur , cui proinde per suam dispositionem præjudicare non potest. Respondemus , inquit Pontif. in *c. relatum. 12. h. tit. quòd generaliter bona qualibet per Ecclesiam acquisita , ei debent juxta Later. Conc. post acquirentis obitum remanere.* Et infra : *Nec de jure in alios proxmorientis arbitrio transferri possunt.* Adde *c. cum in officiis. 7. hoc tit.* ibi in fine : *sive intestati decesserint , sive aliis conferre voluerint penes Ecclesias eadem bona precipimus remanere.* Adde *c. 1. & 3. de Peculio Cler.* Quo Jure ergo hæc bona ab Ecclesijs auferuntur & extraneis *validè* relinquuntur ? Non sanè *Jure scripto* , quia universi Canones reclamant : anne *consuetudinario* ? Ita , ajunt adversarij , *consuetudinario*. Sed doceant , quæso , me sic argumentantem : Consuetudo , quæ non est *rationabilis* , non valet contra Canones. *tex. clarus in c. fin. de Consuet.* non enim consuetudo , sed *corruptela* est. At verò hæc consuetudo , ut Clerici ad profanas causas suo arbitrio testentur , non est *rationabilis* , ergo &c. minorem probo : consuetudo , quæ toties , quoties exercetur , invitat ad delinquendum , imo facit semper moraliter peccare utentem illâ , non est *rationabilis* ; sed consuetudo , ut Clerici testentur ad profanas causas , non potest exerceri *licitè* & sine peccato Clericorum , ergo est *irrationabilis & invalida* , ergo contra Cano-

nes nihil operatur. Major est lumine naturæ nota , quomodo enim potest esse *rationabile* , quod me conjicit in periculum , imo & damnum salutis æternæ. *tex. in d. c. fin.* ubi *ex periculo salutis* judicatur *corruptela. c. ex parte. cum suo Summario de Consuet. c. fin. de Prescript. Minor.* est adversariorum Molinæ , Azorij , Lessij & aliorum , consequentia (salvo tamen meliori judicio) est nostra. Ut nihil dicamus de damno Ecclesiarum , propter quod ipsum consuetudines tanquam irrationabiles reprobantur in *c. 1. de Consuet.* Quòd verò dicitur , multa in Jure esse *illicita* , sed non *invalida* , *c. ad Apostolicam. de Regular.* id verum est , si *illiciti* actus valor sustineatur à *Jure* aliquo *valido* nimirum à *justa Lege* , vel *Canone* , aut à *justa* , legitima & *rationabili* consuetudine , qualis in præsentis non est , ut ostensum.

Nihil quoque movere debet id , in quo contrariæ sententiæ DD. plurimum se fundant , quòd nimirum S.P. pontifex non contradicendo videatur tacitè approbare prædictum usum ad profanas causas testandi , quem vix potest ignorare , cum in multis Orbis partibus prædicetur. Præterquam enim , quòd in novissimo Concil. Trid. *d. sess. 25. c. 1.* satis contradictum videatur , jam in serè simili materia (videlicet circa pluralitatem beneficiorum à multis sine legitimâ dispensatione & scrupulo obtentam) declaravit Pont. quòd sua taciturnitas non approbet tales usus , qui non satis rationabiliter adversus SS. Canones inducuntur , *multa* , inquit , *per patientiam tolerantur* , *quæ cum in judicium deducta fuerint , exigente Justitia tolerari non debent. c. cum jam dudum.*

dudum. 18. ubi Gloss. in *v. patientiam. de Præb.* Demùm neque illud argumentum aliquid evincit, quòd S. Pontifex per privilegium concedat licentiam testandi Clericis ad profanas causas, quæ testatio si irrationabilis esset, non rectè per Pontificem concederetur. Multa namque in uno vel altero particulari calu rationaliter conceduntur, quæ tamen universaliter concedi *rationabiliter* non possent, veluti si inter consanguineos in 2. vel 3. gradu ad Matrimonium, aut cum luscis, illegitimis, vel alio modo irregularibus ad SS. Ordines dispenseretur. Unde illa etiam consuetudo. præ cæteris tolerari potest, si Clerici antequam testentur, saltem licentiam Episcopi requirere debeant, ex cujus prudentia præsumitur necessitatibus communibus pauperum & Ecclesiarum satis provisum iri. Ita ut non aliter concedat testandi facultatem, quàm si viderit indemnitate Ecclesiæ satis consultum, eique aliqua saltem portio in tali testamento relinquatur. Videatur etiam pro hac nostra sententia Paul. Laym. in *Theol. mor. lib. 4. tr. 2. c. 3. num. 7.*

Addo tamen finaliter, antequàm hæc consuetudo autoritate superiorum declaretur invalida, posse heredes Clericorum in foro interno excusari ab autoritate extrinseca magni nominis Doctorum, qui hanc consuetudinē validam pronunciant.

II. Religiosi ante Professionem quidem de bonis suis liberè disponere possunt, post Professionem autem jus testandi una cum liberæ voluntatis arbitrio, quod in Prælatum resignarunt, amittunt. *c. fin. de Sepult. in 6.* Quare si absque prævia dispositione profiteantur, omnia illorum bona Monasterio acquiruntur. *Auth. ingressi. Cod. de SS. Ecclesijs & authent.*

nunc autem. Cod. de Episcopis & Clericis. Excipiunt communiter calum *Canonis. si qua mulier. 19. q. 3. desumpti ex Auth. si qua mulier. Cod. de SS. Ecclesijs*, ubi Professus, qui in sæculo liberos reliquit, nec prius testatus est, etiam post professionem bona inter liberos distribuere potest, reservatâ Monasterio una portione filiali. Sed de hac & alijs Monasteria ingredientium dispositionibus videantur à me tradita *inferius in Tit. XXXI. de Regul. & Transseunt. ad relig.*

III. Testamentum facere non possunt usurarii manifesti, antequam usuras restituerint, vel saltem de restituendo idoneam cautionem præstiterint, *c. 2. de Usuris in 6.*

IV. Hæretici & hæreticorum receptatores, defensores, & fautores, *c. excommunicamus. 13. §. credentes. de Hæret.* Quod tamen in locis, ubi hæresis impunè grassatur, & hæretici permixtim cum Catholicis vivunt, non practicatur, sicut & multæ aliæ constitutiones in Jure contra hæreticos lætæ.

V. Demùm testari nequeunt, qui Romanæ Ecclesiæ Cardinalem hostiliter insequuntur, percutiunt, capiunt, vel ad id consilium vel auxilium præstant. *c. felix. 6. de pœnis in 6.*

Quær. II. an prodigi, filij familias, damnati ad ultimum supplicium (quorum hodie bona non confiscantur, excepto crimine læsæ Majestatis & hæresis. *Authent. bona damnatorum. C. de Bonis proscriptorum. c. vergentis. de Hæreticis.*) Item & deportati, qui de Jure Civili testari prohibentur, saltem ad pias causas testamentum condere valeant? Pro negativa facit, quòd testamentum & dispositio in tempus, quo aliquis amplius non est futu-

futurus dominus, scilicet post mortem, sit merum Juris Civilis inventum, sicut probat Vasquez *Illustr. controuv. lib. 3. c. 100. n. 3.* ergo quibus nec de Jure Civili, nec de Jure Canonico (quod ipsum in hac parte non reperitur differentiam à Jure Civili statuisse) potestas testandi data est, nullo modo & ne quidem ad pias causas testari poterunt.

Verùm sententia affirmativa semper mihi probabilior visa est, videlicet quemlibet ad pias causas testari posse, qui Jure naturali ob defectum rationis incapax non est, sicut etiam docet Riccius in *Praxi aurea parte 4. resolut. 89.* Ideò enim in testamentis ad pias causas solemnitates Civiles non attenduntur, quia regulantur secundum Jus gentium, ut communiter Doctores concedunt, de quo Jure non habemus solemnitates, sed sola voluntas defuncti, ejusque probatio sufficit, atqui omnes isti, quos enumeravimus, licet, quoad actus Civiles sint inhabiles, sunt tamen capaces actuum Juris gentium, ut contractuum, exceptionum, defensionum & similibum. Optimus text. in *l. idem est. 13. §. 2. ff. de Testam. militis. ubi: deportari & ferè omnes, inquit J. C. qui testamenti factionem non habent, à milite heredes institui possunt*, non utique ex alia causa hoc J. C. responsum processit, quam quòd in testamento militis præcisè ad jus gentium respiciatur, quod deportari & similes non amittunt. *l. sunt quidam 7. §. 1. ff. de Pœnis.* ergo ad pias causas testari poterunt.

Quòd autem testamenti factio origine Juris gentium sit, quamvis Jus civile certas ei solemnitates addiderit post Covar. *Var. Resol. lib. 3. c. 6. n. 7.* Julium Cla-

rum *lib. 3. sentent. §. testam. q. 2.* & plurimos alios demonstrat Harprecht *ad princ. Institut. de Testamentis ordinandis. anum. 62.* Nam si Jus gentium est, quod apud omnes gentes peræquè custoditur. *§. 1. Instit. de Jure Nat. Gent. & Civil. ex variis*, tum sacræ, tum profanæ historiæ exemplis probari potest, testamenta & ultima elogia non solum à Civibus Romanis, sed apud diversas gentes longè etiam ante jus civile conditum usitata fuisse, sicut refert Harprecht. *d. l. n. 64.* & Petrus Gregorius *lib. 7. de Repub. c. 12.* ipsaque naturalis ratio hominibus illum affectum de rebus suis in ultima voluntate disponendi suggestit. Idque satis insinuatur in *l. lege obvenire. 130. ff. de Verb. signif. ubi dicitur, quòd lege 12. Tabularum, sicque primo jure Romano & Civili testamentariæ successionis confirmantur. Nemo autem dubitat, quin res confirmanda præexistat ante confirmationem, neque ordinariè confirmatio aliquid novi inducere, sed præexistens ratificare censetur. DD. ad. cap. 4. de Confirm. utili.*

Quæ verò in contrarium adferuntur, id solum probat, quòd sicut aliàs Jus Civile jure naturali & gentium in hypothesi & singulis factis addere & detrahere potest, ita etiam circa testamenta fecerit, eòque respectu, quoad suam solemnitatem & ultimam perfectionem testamentum Juris civil. dicatur. Quemadmodum in simili matrimonium non ideo minus contractus juris naturalis & gentium est, *princ. Inst. de Jure Nat. Gent. & Civ.* quod hodie ex Concil. Trid. novas solemnitates, scilicet præsentiam Parochi & testium requirat.

Accedit pro nostra sententia ratio, quòd

quòd leges Civil. non potuerint, nec Christiani Imperatores verisimiliter voluerint, aliquem habentem rerum suarum dominium jure gentium & testandi privare, quantum id expedit pro salute animæ suæ, & ad pias causas. Bonus textus in *l. 1. C. de SS. Ecclesiis.* ubi Imperator Constantinus unicuique nullâ factâ personarum distinctione, dat licentiam, *sacris locis, quod voluerit, relinquere.*

6 De Prodigio quidem negat Bartholus apud Panorm. *ad Rubric. hujus tit. n. 10.* quòd possit testari etiam ad pias causas, cum ei non competat bonorum administratio, sed magis comparetur pupillo & furioso. Verùm ista ratio convincens non est: nam minorennis quoque sub curatore constitutus administrationem non habet, & tamen testari potest, ut noti juris *ex l. 5. ff. hoc tit.* Quòd verò prodigus pupillo & furioso comparetur; id verum est ratione prohibita administrationis inter vivos, quoad ipsam autem mentis integritatem res in factò consistit, cum per se loquendo disponens ad pias causas & pro anima sua non inconsultò agat. Sed specialiter

7 Queritur III. circa filiumfamilias, an in testamento suo ad pias causas condico teneatur semper patris consensum adhibere? In *cap. penult. de Sepult in 6.* ita legitur: *quamvis filiusfamilias absque patris assensu sibi possit liberè eligere sepulturam, pro anima tamen sua præter ipsius assensum (nisi peculium castrense aut quasi castrense habeat) aliquid judicare non potest.* Ex quo textu plerique Doctores inferunt, filiumfam. posse quidem de bonis adventitijs disponere ad pias causas, sed non aliter, quam consentiente patre,

Panor. *ad Rubricam hujus tit. n. 10.* Barb. in *Collec. ad d. c. pen. n. 6.* Et licet Bartholus in *l. 1. C. de SS. Ecclesiis.* teneat, filiumfam. saltem in ijs, in quibus pater ususfructum non habet, posse eo invito ad pias causas testari, cum tale testamentum non ex Jure Civili, sed gentium reguletur; imò etiam profana testamenta in his bonis nonnulli defendant apud Harprecht. *princ. Institut. Quibus non est permissum facere testamentum. num. 29.* contrarium tamen docet Baldus in *dict. l. 1.* & Panormitan. *dict. numero. 10.* per textum in *d. c. pen.* qui tantum peculium castrense & quasi castrense excipit.

Verùm, si considero argumenta & rationes, quibus Doctores probant, consensum patris in testamento filij ad pias causas semper requiri, parum me convincunt. Etenim, si spectetur Juris Civilis prohibitio, ea circa testamenta ad pias causas juxta hæctenus dicta non obtinet: si præjudicium patris circa ususfructum, nullum apparet, non tantum in bonis pleno jure à filio possessis, ut per se patet, sed etiam alijs adventitijs, quia post mortem filij pater loco ususfructus acquirat partem proprietatis, nimirum legitimam suam; sicut ergo ea de causa & casu, quo pater cum fratribus defuncti succedit in parte coheredum fratrum non haberet ususfructum, *authent. item hereditas. Cod. de Bonis quæ liberis. § Novell. 118. c. 2.* ita nec prætendere posset in casu coheredis Ecclesiæ, vel piarum causarum, eo etiam argumento, quòd piæ causæ in multis liberorum jure censeantur. Textus & DD. in *c. in presentia. 8. de Probationibus.* Ut nihil dicamus, quosdam Patres forsitan rarò aut valdè parce consensuros

in dispositionem filiorum ad pias causas & pro animabus suis.

Potissima, fateor, difficultas est in c. *pen. de Sepulturis in 6.* Sed videtur, non iacongruè explicari posse juxta verisimilem mentem legislatoris, ut procedat, in quantum filius per suum iudicium, & dispositionem posset patri præjudicium inferre; ideoque intelligitur vel de peculio *profectio*, quod totum est patris, sicut ita inter se conciliantur l. 1. §. 1. ff. *de Tutela & rationibus distrabendis.* & l. *tam is. 25. §. 1. ff. de Mortis causa donat.* (quæ lex non potest loqui de peculio *adventitio*, cum jure Digestorum istud peculium fuerit incognitum. §. 1. *Instit. Per quas personas cuique acquiritur.*) vel certe, si textus nolter intelligatur etiam de peculio *adventitio*, tunc exaudiendus erit, si filius vellet patri in legitima nocere, aut cum textus non utatur verbo *testari*, sed *judicare*, hoc verbum tanquam indifferens etiam accipi poterit de actibus inter vivos, in quibus statim transferretur dominium, & patri ususfructus tolleretur. Existimo proinde salvo doctiorum iudicio in Theoria probabiliter defendi posse, valere testamentum, quod filius iam relicta patri competenti legitimâ etiam siue ipsius consensu de quibuslibet bonis *adventitijs* ad pias causas conderet.

8 Quæritur IV. An non tantum hæretici, sed etiam generaliter omnes excommunicati, de jure Canonico testari prohibeantur? Respondetur, licet id voluerit quædam Glossa in c. *decernimus. 8. de Sententia excomm. in 6.* alia tamen Glossa in eodem c. 8. in propositione casus, asserit, communem Doctorum opinionem esse, in contrarium, & consentiunt citati apud

ENGEL IN DECRET, LIB. III.

Barb. in *Collect. ad d. c. 8. num. 7.* Est enim testamenti factio juris prohibitorij, & omnibus permessa, quibus expresse non prohibetur. Imo hoc ipso, quod jura specialiter prohibuerint hæreticos, non statuendo idem generaliter de excommunicatis, procedunt vulgata juris axiomata, quod exceptio firmet regulam in casibus non exceptis, & constitutiones pœnales ultra casus expressos prorogandæ non sint.

Dices: excommunicatus assimilatur deportato, arg. d. c. *Decernimus.* ubi excommunicatus ab agendo, patrocinando & testimonio ferendo repellitur; deportatus autem saltem de jure civili & ad profanas causas testari prohibetur. Responderi potest, similitudinem inter excommunicatum & deportatum non obtinere in omnibus, sed tantum in quibusdam à jure expressis, proceduntque isti effectus ex diversa causa: deportatus enim enumeratos actus propterea facere nequit, quia privatur jure civitatis Romanæ, & delinit esse civis Romanus, quo jure institutum est, actionem in iudicio proponere, testamentum solemne ordinare, &c. excommunicatus autem propterea, quia ipsi inhibetur fidelium communio ab Ecclesia, nec circa eum aliquid de juribus civitatis Romanæ statuitur. Deinde deportatio est pœna vindicativa, & perpetua excommunicatio verò medicinalis, ut peccator respiscat, & satisfaciatur mandatis Ecclesiæ, quod ubi fecerit, mox absolvitur, & restituitur, ut in *tit. de Sententia excomm. pluribus* traditur.

9 Quæritur V. Quid requiratur, ut Clerici de redditibus suorum beneficiorum testari valeant? Respondetur, requiri licentiam

centiam S. Pontificis, qui supremam potestatem habet contra jura dispensanda, & de beneficijs, eorumque redivibus disponendi Covar. in c. cum in officijs 7. hoc tit. n. 20. Et talis licentia semel concessa non expirat morte S. Pontificis: quia gratia regulariter non expirat morte concedentis, etiam re integrâ, c. si cui. 36. de Præbendis in 6. c. Si super gratia de Officio delegati in 6. cap. decet. ubi Glossa & DD. de Regulis Juris. in 6. Fach. lib. 5. Controv. c. 100. ubi etiam c. 99. rectè docet, eam testandi facultatem à Summo Pontifice concessam, non esse restrictam (nisi verba Privilegij seu facultate concessæ aliud expressè dicant) ad primum testamentum à Clerico conditum, sed interpretandam esse juxta naturam actûs, ad quem conceditur, ut nimirum pro arbitrio primum testamentum mutari, revocari & aliud conditi possit, adeoque ut simpliciter Clericus valeat testatus decedere. Quamvis in hoc & priore puncto contrarium teneat Covar. in d. c. cum in officijs. n. 21. quòd licentia testandi de redivibus Ecclesiæ, utpote contra jura & præjudicium piarum causarum, sit odiosa & strictè interpretanda.

In eo videtur major difficultas, an si Clericus prius testamentum fecerit, & postea primum licentiam impetrârit, hoc ipso testamentum illud prius factum convalescat, si nihil post impetratam licentiam circa id innovatum sit? Rationem dubitandi facit textus in l. Tribunus. 20. §. 1. ff. de Testamen. militari ubi deciditur, non valere testamentum militis ante militiam sine solennitatibus confectum, nisi miles ex post facto in ex-

peditione constitutus per actum aliquem v. gr. noviter signando, corrigendo, addendo, &c. priorem voluntatem confirmârit aut renovârit. Potest tamen defendi affirmativa cum Tusco V. Testamentum conclus. 145. eò quòd privilegia accipiunt interpretationem ex intentione supplicantis & concedentis, quæ simpliciter fuit, ut Clericus posset cum testamento decedere, sive facto sive faciendò. Estque disparitas inter testamentum Clerici & militis, quia privilegium clerici est simpliciter cum testamento decedendi; privilegium verò militis, ut non teneatur adhibere solennitates, est expressè in jure restrictum ad tempus actualis militiæ, seu expeditionis, quia tunc propriè subest ratio legis, quòd ob instantem belli necessitatem solennitates adhibere non possit, vel non posse præsumatur.

Illud quoque adnotari potest, quòd 10 Clericus etiam in terris Imperii existens probabilius non teneatur in suo testamento adhibere solennitates Juris Civilis, sed sufficiat, si secundum jus Canonicum testetur. Ubi enim Jus Civile & Canonicum discrepant, Clerici non subjacent legibus civilibus, sed canonicis. c. quòd clerici. 9. de Foro competenti. & passim DD. Tit. de Immunitate Eccles. Barb. in Collect. ad c. cum esses. 10. hoc tit. n. 2. Ubi dicit, quòd constitutio illius cap. 10. circa causas ad forum canonicum pertinentes observari debeat etiam extra terras Romani Pontificis.

Quæritur proinde VI. quales solennitates de Jure Canonico ad testamentum requirantur? De solennitatibus Juris Civilis obiter diximus superiùs ad principium tituli,

tituli, & præscribuntur in *l. hac consultiſſim. 21. Cod. b. t.* De Jure Canonico difficilis textus est in *c. cum eſſes. 10. b. t.* ubi Alexander III. sic reſcriptit Hoſtienſi Epilcôpo: *propoſuiſti talem in tuo Epilcôpato conſuetudinem obſtinere, quòd teſtamenta, quæ ſunt in ultima voluntate, penitens reſcindantur, niſi cum ſubſcriptione ſeptem vel quinque teſtium ſiant, ſecundùm quod leges humana decernunt; quia verò à divina lege, & à Sanctorum Patrum inſtitutis, & à generali Eccleſiæ conſuetudine noſcitur alienum, cum ſcriptum ſit, in ore duorum vel trium ſtet omne verbum: præſcriptam conſuetudinem improbamus, & teſtamenta quæ parochiani coram præbytero ſuo & tribus vel duobus alijs perſonis in extrema fecerint voluntate, firma decernimus permanere ſub interminatione anathematis, prohibentes, ne quis hujusmodi audeat reſcindere teſtamenta.* Ex hac porrò decretali duæ principales naſcuntur controverſiæ. Prima eſt de qua

12 Quær. VII. Utrum per hæc Pontificiam conſtitutionem univerſim correſctum & abrogatũ cenſere debeat Jus civile, quatenus plures aliàs ſolemnitates ad teſtamentũ requirit, & propterea in utroque foro Jus Canonicum circa teſtamenta obſervandum ſit? Affirmativam defendit Panor. *in eod. cap. cum eſſes. ſub n. 8.* eò quòd S. Pontifex expreſſè declaret, leges civiles adverſari Juri Divino, ac SS. Patrum inſtitutis; atque hîc agi de materia peccati facile colligatur ex inde, quòd anathema dictetur impugnantibus teſtamentum non ſecundùm leges civiles factum, qualis cenſura non niſi propter peccatum mortale inſligitur, in materia autem peccati Canones prævalere juris Civilis di-

poſitioni in Proœmio Decretalium explicatum.

Verùm communior eſt DD. ſententia potiori conſuetudine approbata, circa materiam teſtamentorum ad profanas cauſas diſponentium quodlibet jus in ſuo foro eſſe obſervandum: Jus Canonicum quidem in terris Romano Pontifici ſubjectis, Jus civile autem in terris Imperatoris & aliorum Principum. Citati apud Barb. *in Colleſt. in eod. cap. 10. n. 2. hoc tit. Covar. in eodem cap. 10. n. 7. & 8.* Neque enim ſolemnitas teſtamentorũ profanorum ad evitandas fraudes ſtatuta reſpiritualis, aut contra ſalutem animarum eſt; imo dum dolofis machinationibus viam intercludit potiùs ſaluti animarum conſulit, ut propterea nihil cauſæ videatur, cur à Jure Canonico damnari debeat.

Non obſtat argumentum Panorm. quòd leges civiles contrarietur Juri divino duos tantùm vel tres teſtes requirenti: nam S. Pontifex non dicit, quòd lex quinque vel ſeptem teſtes deſiderans ſit juri divino contraria, ſed à jure divino aliena, id eſt, diverſa: Jus etenim divinum non præcipit, quòd in omnibus cauſis præciſè duobus vel tribus teſtibus credi debeat, nec plures poſſint ſtatui, ſed tantùm declarat, quòd ordinariè duobus vel tribus teſtibus prudenter credatur; aliàs ipſe quoque Panormitanus & pluriſimi Juris Canonici Interpretes in hoc eodem *capit.* reſponderent contra jus divinum, dum ad ſubſtantiam teſtamenti prærer duos teſtes (quibus tamen de Jure Divino credi deberet) etiam Parochum, vel loco Parochi duos alios, adeòque quatuor teſtes requirunt. Et quomodo non foret contra Jus divinum,

quod in *c. nullam damnationem. 2. q. 4.* ad condemnationem Episcopi 72. testes idonei & jurati statuuntur. Item quomodo non contra Jus divinum expressè dixisset summus Pontifex in *c. licet. 23. de Testibus.* quod quædam sint causæ, quæ plures, quam duos exigunt testes?

Præterea etiam non obstat, quod anathema possit infligi impugnantibus testamentum coram Parocho & duobus testibus confectum; quia intelligitur, quando impugnans peccaret contumaciter contra justitiam, retinendo bona ex testamento alteri debita, in casu, quo tale testamentum valeret, scilicet: in foro Canonico, & terris Pontificijs: utrum autem in terris Imperij, & generaliter quando certò constat de voluntate defuncti, licet debitæ solemnitates adhibitæ non sint, oriatur in conscientia obligatio implendi voluntatem illam? pluribus dictum est in *Lib. I. Decretalium in Tit. de Constitutionibus. §. 3.* ubi pro & contra rationes & auctoritates adduximus. Videri etiam poterit *Cov. d. loc. n. 9.*

13 Denum singulari quandam interpretationem ex Zenedo adfert Barb. in *Coll. ad d. c. 10. n. 8.* ex illis *c. verbis: testamenta, quæ sunt in ultima voluntate, Item quæ Parochiani in extrema fecerint voluntate* &c. ut scilicet correctio Juris canonici tantum procedat circa ægrotos in extremis constitutos, qui ob instans mortis periculum solemnitates ordinarias adhibere non possunt. Hæc sententia, utut aliquibus displicet, videtur mihi verbis textus, rationi, & æquitati non parum consentanea; haud equidem ignoro ultimam voluntatem dici quodlibet testamentum quodcumque confectum,

sed aliud est *ultima voluntas*, aliud testamentum *in ultima ac in extrema voluntate confectum.* Illud generalius & juris, hoc specialius & facti est. Quem sensum non obscure arguit, quod S. Pontifex in *d. c. 10.* Presbyteri seu Parochi, qui plerumq; tantum solent ab agentibus in extremis advocari, mentionem fecerit: quid enim ad profana testamenta aliàs fuisset qualitas Parochi necessaria? Rationi verò & æquitati videtur convenire hæc interpretatio: quia necessitati regulariter non censetur lex posita, & sicut tempore pestis ex plurimorum Doctorum sententia (vid. *Gail. 2. Observ. 118. n. 18.* & *Minsing. Cent. 1. Observ. 96.*) & in conflictu militari non requiritur solemnitas, sed tantum probatio ultimæ voluntatis, ita simile potest esse iudicium, si qui forsan ex inopinato casu in periculosum morbum & agonem mortis incidat, nec tempus adhibendis solemnitatibus superfit: satis enim durum est, ut quis in tali eventu jure disponendi de rebus suis, quod tamen semper inter causas favorabiles numeratur, & jure gentium ei concessum est, sine culpa sua privetur. Unde posset non improbabiler tentari dictum *c. 10.* non esse tam correctorium, quam declaratorium juris civilis in utroque foro circa dispositionem factam à moribundo, qui copiam testium & aliarum solemnitatum amplius non habet.

14 Quæritur VIII. De altera controversia ex eodem *c. cum esset. 10. hoc tit.* an presentia Parochi, & duorum vel trium testium sit de substantia testamenti, vel tantum de probatione? Si *de substantia*, nullum erit testamentum aliter confectum: si *de probatione* tantum, valebit quomodo

modocunq; factum, dummodo de voluntate testatoris constet, sive per scripturam manu propria notâ & indubitata exarata, sive per testes absque Parocho, sive per confessionem adversarij, aut similem modum. Communior opinio videtur præsentiam Parochi & testium pro forma substantiali assignare. Pan. & Barb. *in d. c. cum esset. Cov. ibidem n. 23.* Sed, ut verum fatear, inter alias opiniones DD. quæ mihi semper displicuerunt, aut certè non bene percepi, etiam hæc est: quia nec *textui*, nec *rationi* satis accommodare possum, idque ex sequentibus causis. I. Quia S. Pontif. *in d. c. cum esset.* reprobât solennitatem Juris Civilis, quæ est ultra probationem necessariam, ergo non fuit ipsius intentio, ibi exigere solennitatem circa testamenta, sed tantum probationem: si enim ex sententia Panorm. & Cov. *cc. ll.* & in absentia Parochi pro forma substantiali requiruntur ad minus 4. testes, quodnam fuisset tam grande motivum, ut S. Pont. cum objectione legum divinarum *duos tantum testes* requirentium, tam graviter inveheretur in leges civiles, quæ 5. testes adeoq; uno tantum plures statuunt, cum & ipsemet uno vel duobus plures testes requisivisset quam Lex divina: ne proinde Pontifex sibi ipsi contradicat, nihil est verisimilius, quam quòd ibi tantum probationem, non verò solennitatem desideraret; nam & ipse tex. S. Script. *ibidem allegatus, ut in ore duorum vel trium stet omne verbum*, ad probationem solummodo pertinet. Nihil obstat quòd etiam Parochi mentio fiat, quia ut rectissime advertit D. Antonin. *apud Panorm. in 2. repet. d. c. cum esset. num. 13.* S. Pontifex tantum narrat *accidentia facti*, loqui-

tur enim de testamento, quòd fit in *extrema voluntate*, hoc est, ab ægrotis & lethaliter decumbentibus, teste Barb. *in eod. c. cum esset. num. 8.* ubi plerumque Parochus solet ob animæ dispositionem advocari. Censet quidem Panorm. hoc esse divinatorium. Sed salvâ reverentiâ tanti viri, magis mihi videtur divinatorium, quòd S. Pontifex voluerit Parochi præsentiam, vel loco parochi duos alios testes, ideòque ad minus 4. pro forma substantiali statuere, quòd posterius, scilicet suppletio 2. testium loco Parochi, in textu nec verbo insinuat. Et si Parochi præsentia est de forma, non potest per æquipollens suppleri, Text. & DD. *in §. tutor autem I. de Auth. tut.* sicut & in matrimonio manifestum est. Frid. *sess. 24. de Reformat. Matrim. c. 1.* Quam difficultatem præsentens Barb. *d. l. n. 7.* respondet, Parochum non esse *de forma cum decreto irritanti*, sicut in Matrimonio, sed tantum per modum excellentioris testis. An hoc textus? Minimè. Mera ergo conjectura menti Canonis multum dissona, ut ex dictis & dicendis apparebit. Deinde vel Parochus est de forma substantiali, vel tantum de probatione necessarius? Si prius; habet per se implicitum decretum irritans, ex recepto regulâ, *quòd non servata formâ resultet nullitas actus.* Si posterius; Pontifex sibi contradicit, & non servat Jus divinum, cum præter 2. vel 3. testes insuper Parochum ad probationem requirat.

II. Si dubitetur, an Lex vel Canon præscribat certam formam substantialem actui, debet id deduci ex stilo & modo loquendi aliarum legum formas actibus præscribentium, sed si omnes similes le-

ges percurramus, ut in Matrimonio Trid. *sess. 24. de Ref. Matr. c. 1.* in alienatione rerum Ecclesiasticarum *Extrav. ambitio- se. Et t. de Reb. Eccles. non alien.* in alienatione rerum pupillarum *t. c. de Præd. minor.* in testamentis de Jure Civ. *d. l. hac consultissima. C. h. t.* & pluribus alijs, constanter reperiemus, quod leges non sint contentæ, si dicant, actum ita factum valere, *ut in d. c. cum esses.* sed positivè statuunt & præcipiant, ita & non aliter debere fieri. Sanè non est bona consequentia: actus hoc modo factus firmus & validus est, ergo hoc & non alio modo debet fieri; veluti si dicam, emptio coram testibus sine scriptura valet, non propterea infertur, ergo emptio necessariò debet fieri coram testibus. Item *in c. relatum. u. h. t.* dicitur, quòd testamentum ad *pias causas* coram 2. testibus factum subsistat, & tamen ex communi & receptissima sententia testamentum ad *pias causas* neque testes, neque aliam solennitatem, sed tantum probationem voluntatis desiderat. *Triaq. de Priv. piæ caus. 1. & 2. Barb. in eod. c. relatum n. 4.*

III. Non fuisset ratio præcipiendi, ut in testamentis merè profanis Parochus interveniret. Quid profanarum rerum dispositio ad Parochum? vel enim testamentum exhibendum foret Parocho, & testibus *clausum* vel *apertum*? Si *clausum*; cur necessaria qualitas Parochi, ad rem sibi incognitam: Si *apertum*; nimis magna esset obligatio, ut testator ante mortem suam teneretur invitus (secus si sponte vellet *nuncupativè* testari) manifestare heredem & legatarios, nec non bona & substantiam suam, atque ita se periculo

captandæ mortis, alijsque incommoditatibus exponere, quod nullâ lege Juris Civ. vel Canone est statutum; nec sine inconvenientissima divinatione asferi potest. Accedit, quòd hoc modo Parochis imponeretur nova obligatio suam præsentiam exhibendi testamentis profanis, quam utique tam parùm gratis exhiberent, quàm alias ad infirmos Sacramentorum causâ accedunt, vel in matrimonio assistunt, indeque etiã difficultas testandi laicis pareretur.

IV. Si præsentia Parochi & testium, statuitur de Jure Canon. pro forma testamenti, tunc casus, quo Parochus ipse de bonis suis Patrimonialibus vel alijs facit testamentum, est indecisus, vel certè per meram conjecturam & divinationem decidi debet, quia Parochus non est ex *parœcianis*, de quibus *c. cum esses.* loquitur, nec propriè alium Parochum habet, sed potest se subijcere cuilibet legitime exposito sacerdoti. Si dicas, debere loco Parochi accedere 2. alios testes. Ubi hoc ex textu elicis? Erubescè sine textu expresso novam formam præscribere. *Auth. consideremus Cod. de Tridente & semiss.* Si per conjecturam laboriosè & anxie textum explicas, cur non faciliùs & longè convenientiùs dicis, Parochum *in sape d. c. 10.* non poni *ordinativè*, sed tantum *narrativè*.

Instas, periculum evitandæ fraudis circa testamenta committi solitæ desiderare plures testes, &c. Hoc periculum posse quidem esse causam, ut plures testes statuatur, sed non esse causam necessariam, ex qua simpliciter ita statui debeat, cum veritas rei etiã sine superfluis solennitatibus, per alias legitimas probationes de-

regi possit. *Tex. in l. fin. C. de fideicom.* Certè etiam in testamentis ad pias causas, vel ex invidia erga heredem ab intestato, vel alio modo; item in testamento militari, aut patris inter liberos posse fraudes committi, nemo rationaliter dubitare potest, & tamen in his nulla solennitas, sed probatio tantùm requiritur.

Concludo igitur, mihi videri probabilissimum, mentem S. Pont. fuisse, in *sepè d. c. cum esses 10. b. t.* non tam solennitatem aliquam statuere, quàm probationem ultimæ voluntatis exigere, sive, (ut ex Joan. Grot. refert Cov. in *eod. c. 10. n. 26.*) testamenta ad solennitatem juris gentium reducere. Quam sententiam illi præ cæteris amplecti deberent, qui cum eodem Panorm. *d. l. num. 10.* & copiosè relatis à Cov. *d. l. num. 10.* docent in conscientia esse debitum, quod testator sine omne solennitate reliquit, dummodo de ejus voluntate constet (quod idem & nos fatemur, si agatur de testamento, quod vel in territorio S. Pontificis, vel à Persona Ecclesiastica, vel ad pias causas secundùm Jus Canon. fieri potuit) quia SS. Canones solent se ad forum conscientie præcipuè accommodare, *c. novit. 14. de Judic. c. ut animarum. 2. de Constit. in 6.* Qua tamen de re videantur tradita superiùs *de Constit. §. 3.* Quid autem dicendum sit de casu, quo testamentum debuit fieri secundùm jus civile, in *eod. §. 3.* tradidimus.

Sanè consuetudo quorundam locorum etiam in terris Imperij est, ut ultimæ voluntates defuncti præsertim in extremis pronuntiata serventur, dummodo de illis legitimè per ordinarias probatio-

nes constet, licèt solennitates juris civilis adhibitæ non sint: de quali consuetudine attestatur etiam Zoës *hoc tit. num. 27.* Quòd autem consuetudo valeat jure communi derogare, & multò magis illud declarare, passim tradunt Interpretes *ad c. fin. Et tot. tit. de Consuetudine.*

Queritur. IX. an de jure Canonico ultima voluntas in alterius arbitrium committi possit, juxta textum in *cap. cum tibi 13. hoc tit.* ubi dicitur: quòd qui extremam voluntatem suam in alterius arbitrium committit, non videatur decedere intestatus? Quòd de jure civili heredis institutio in alienum arbitrium conferri nequeat; si v. g. testator ita dicat: illum instituo heredem, quem Titius voluerit: textus est in *l. illa institutio 32. ff. de Hered. instit.* Utrum proinde hac in parte Jus Canonicum & civile inter se discordent, vel quis proprius *dicit. c. 13.* sensus esse debeat, varii variè interpretantur, ut videre est apud Covar. in *eodem cap. uum. 13. Barb. in Collect. ibidem num. 2.* Sequor fidem Fachinæ *ib. §. Controv. c. 57.* qui integram epistolam Innocent. III. refert; cujus fragmentum prius est *cap. cum tibi 18. de V. signif. & posterius, dicit. cap. cum tibi. 13. hoc tit.* ut ex inscriptione ab eodem Pontifice eidem Episcopo & verbis initialibus utriusque capituli factis apparet. Ubi proposita fuit quæstio S. Pontifici, an, eùm Episcopo à sede Apostolica indulgetur, ut possit disponere de rebus clericorum ab intestato decedentium, censeantur etiam illi intestati decedisse, qui in dispositionem & voluntatem alterius suam committunt ultimam voluntatem? Quòd igitur ad hanc quæstionem juxta *d. c. 13. hoc tit.* rescriptit

Pontifex, tantum videtur habere eum sensum, ut circa dispositionem rerum clericalium nominatus à defuncto præferatur Episcopo, non ut propriè alium heredem instituat, sed ut ex vera aut verisimili mente defuncti ejus bona, quemadmodum fecisset Episcopus, ad pias causas erogat. Innoc. Panorm. Covar. & alij in eodem c. 13. & sic defunctus non erit quidem intestatus ad sensum hujus loci, videlicet, ut possit se intromittere Episcopus vigore indulti sui disponendi de rebus Clericorum ab intestato decedentium, quia saltem est quædam testatio mentis latiori modo loquendi, alteri committere, ut res suas vel per modum legati. *l. senatus. 43. §. 2. ff. de Legatis. 1. §. l. 1. §. 1. ff. de Legatis. 2.* vel pauperibus in genere, quos elegerit, *l. quis ad declinandam. Cod. de Episc. & Cleric.* distribuat: sed an sit in rigore & propriè testamentum dicendum, ac per hoc juri civili derogetur, ibidem non deciditur, ut etiam explicat Fachinæus *dicto. c. 57.*

Barbosa in eod. cap. 13. n. 2. existimat, si bona alicujus dispositioni committantur, perinde esse, ac si ipse heres institueretur, & propterea tale testamentum utroque jure valere. Si enim valet institutio ista: Titius hereditatis meæ dominus esto, *l. his verbis. 48. ff. de Heredibus instit.* valebit etiam sic concepta: Titij dispositioni bona mea committo, quia dominium est jus disponendi de rebus &c. At tamen, sicut generaliter in testamentis potissimum ad mentem, & intentionem defuncti respiciendum est, ita etiam in proposito; quia potest alicui dispositio de bonis imponi non tanquam domino, sed tanquam executori: neque omne jus di-

sponendi importat dominium, sed jus disponendi de rebus suis: & omnis quidem dominus potest disponere, sed non è converso, qui potest disponere est dominus, sicut in generali rerum alienarum administratore & procuratore cum liberâ manifestum est. Atque ita refert Covar. *dicto num. 13.* lege Hispanicâ cautum esse, commissâ alicui per defunctum testamenti ordinatione & dispositione, posse ac debere hunc soluto ære alieno quintam bonorum partem in opera pia expendere, reliqua verò bona dare illis, qui defuncto ab intestato succedunt. Et n. 23. advertit, non esse standum iudicio illius, cui testator commisit voluntatis propriæ revelationem, nisi eam fuisse asserat testantis voluntatem, quæ ex conjecturis apparentibus verisimilis est.

Quæritur X. an de jure Canonico legatum rei alienæ valeat? De jure civili legatum rei alienæ valere indubium est, dummodo defunctus sciebat alienam esse; vel si ignorabat, legatarius conjuncta persona sit, cui verisimiliter etiam sciens alienam legasset, non quidem ad eum sensum, ut res legata invito domino proprietatis debeatur legatario, sed ut heres teneatur rem à domino emere, & eam præstare legatario, aut si dominus bonis conditionibus & justo pretio vendere nolit, aestimationem comunem legatario solvere, §. non solum. 4. & ibi passim DD. *Instit. de Legatis. l. cum alienam. 10. Cod. de Legatis.*

Verum de jure Canonico valdè difficilis est textus in cap. filius noster. hoc tit. Ubi S. Pontifex leges, inquit, sæculi hoc habent, ut heres ad solvendum teneatur, si quis rem legaverit alienam; sed quia lege Dei, non autem hujus sæculi vivimus.

valdè

valde mihi videtur injustum, ut res tibi legata, quæ cujusdam Ecclesiæ esse perhibentur, à te teneantur, qui aliena restituere debuisti. Diversas Doctorum interpretationes in hunc textum adfert Panor. *ibid. n. 5. & seq.* ac tandem concludit, suâ opinione esse hac in re differentiam inter jus Civile & Canonicum admittendam, eò quòd verba textûs ita convincant: & lucrum de re aliena legata videatur injustum, cum extorqueatur ab herede invito, quando apertè non constat de voluntate defuncti.

Alij censent speciale esse in legato rei alienæ, ut, si ea ad Ecclesiam pertineat, sicut in casu proposito dicti *cap. filius*. legatum non valeat, neque æstimatio debeatur, cum res Ecclesiasticæ non possint alienari, *tot. tit. de Reb. Eccles. non alien.* ideoque existimentur quasi extra commercium hominum: prout idem de jure civili constitutum est in prædio Cæsari legato. *l. apud Jul. §. fin ff. de Legat. 1. Glossa in c. si Episc. 12. q. 5. Innoc. in d. cap. filius. Barb. ibid. ex Menoch. n. 3.* quæ tamen sententia displicet Panor. *dict. loco.* quòd summus Pontifex non se fundet in qualitate rei Ecclesiasticæ, sed in injustitia causæ, & lege Dei; ac prædia in patrimonium Cæsaris redacta, de quibus Juriscons. *in dict. §. fin.* loquitur, minùs possint alienari, quàm Ecclesiastica, nisi intelligantur de rebus sacris, quæ verè extra commercium hominum judicantur.

Alij considerant, quòd jus civile præfato sensu admittens legatum rei alienæ nullam contineat iniquitatem; non quidem respectu veri domini quia is non cogitur rem suam vendere, nec respectu heredis, quia etiam iste succedit ex mero

titulo lucrativo, ut non possit de minori lucro legatarij non ex sua propria, sed ex testatoris substantia promanante justè conqueri, & testator potuisset plus in parata pecunia vel alijs rebus legatario relinquere: proinde sentiunt nullam in hac materia inter Jus utrumque differentiam constituendam esse, & textum in *d. c. filius*. exponunt de eo, qui sub prætextu legum civilium volebat rem alienam inficiâ vel invitâ Ecclesiâ, ad quam spectabat, retinere, cit. apud Barb. *in eod. c. n. 5.* Zoësius *hoc t. n. 25.* Salicetas & Castrensis in *d. l. alienam. C. de Legatis.*

Verùm videtur mihi hic aliqua singularis interpretatio adhibenda, quæ discordantes opiniones magna ex parte conciliet, & colligitur ex integra Epist. Gregorij (unde nostrum capitulum desumptum est) relata à Fach. *l. 5. Controv. c. 38.* quòd nimirum decisio ejusdem *c. filius*. procedat in illa facti specie, cum testator legavit rem alienam filijs suis institutis, quibus modicum patrimonium reliquit: cum enim decisio juris civilis, ut re alienâ legatâ heres teneatur redimere, aut æstimationem præstare, non fundetur in verbis expressis testatoris, sed tantùm in præsumpta mente illius, adeoque in præsumptione, declarat Pontifex huic præsumptioni non esse standum de æquitate canonica, & lege Dei sive in foro conscientiæ in similibus circumstantijs, ubi probabiliùs veritas non subest: & si testator scivisset rem alienam, aut vires patrimonij sui (quas sæpè ignorant homines & ampliùs sperant, quàm in ijs sit) tam teneat esse, & forsan vix legitimæ liberorum suffecturas, utique liberos legato rei alienæ gravare non voluisset. Caterum verò

in herede extraneo & ubi ampla est hereditas, conjecturaliter testator voluit legatarium rem legatam aut ejus æstimationem habere, non apparet ratio iniquitatis, cur debuisset Jus Canonicum à Civili recedere, ut præmissum. Consentit nobiscum Fachin. *d. c. 38.* & Covar. *in dicto. c. filius, n. 14.*

- 17 Quæritur XI. An de Jure Canonico filius gravatus hereditatem paternam per fideicommissum alteri restituere, possit duas quartas, ut loquuntur, id est præter legitimam & Trebellianicam deducere? Hæc controversia movetur circa *c. Raynuntius, 16.* & *c. Raynaldus, 18. t. tit.* ubi tres diversæ sunt Doctorum sententiæ, una simpliciter inter jus civile & canonicum differentiam statuit, ut illo jure filius unam tantum *l. jubemus. Cod. ad S. C. Trebell.* isto autem duas quartas deducere possit, sicut probat Harpr. *ad tit. Instit. de Lege Falcidia §. 1. à n. 12.*

Alij distinguunt, an filius sit purè gravatus restituere, ut tunc unam tantum quartam debeat habere, ad Trebellianicam imputetur in legitimam & vice versâ: an verò sub conditione, aut in diem v. g. *si sine liberis decesserit*, &c. ut tunc legitima, quæ die vel conditione gravari non potest, statim detrahatur, eveniente verò tempore vel conditione Trebellianica. Atque hoc modo jus Civile per Canonicum declarandum censet Pan. *in d. c. Raynunt, n. 25.* Andreas Gail, *l. 2. observ. 121.*

Alij demùm nullâ adhibitâ distinctione simpliciter utroque jure filio gravato præter legitimam insuper Trebellianicam concedunt cum Fach. *lib. 5. Contror. cap. 2.* ita ut filius fideicommissio

gravatur semissem, ist ed, sex uncias si ve dimidiam partem hereditaris consequatur. Hac nimirum computatione inita, ut ex asse hereditatis consistente in 12. uncijs filius pro legitima sua hodierno jure detrahat trientem, seu 4. uncias, quia legitima est à restitutione excepta; ex residuis verò 8. uncijs detrahat quartam partem jure Trebellianicæ, quæ erunt duæ uncia, & sic cum illis 4. facient 6. uncias & hereditatis paternæ dimidium.

Sanè si in dubio jure aliquando pro favore personæ (qui non procedit ex privato affectu, sed est in ipso jure & ratione fundatus) inclinare oportet, *arg. c. fin. de Sent. & re jud.* existimo, in concursu filij & extranei heredis, dum uterque de lucro captando certat, magis esse filio, quàm extraneo favendum, & ideo hanc posteriorem sententiam rectè jure & æquitate defendi posse. Enim verò quod attinet ad jus Canonicum S. Pontifex in *allegatis capitulis* non se fundat in eo, quòd restitutio per testatorem fuerit sub conditione injuncta, quæ est mera narratio facti, sed in eo, quòd legitimam habeat filius jure naturæ, in qua gravari non potest; & propter quam non tenetur onus restitutionis subire, Trebellianicam autem sicut quilibet alius extraneus heres restitutione gravatus, quo non debet filius esse deterior. Imò filius purè gravatus magis gravatur, quàm gravatus sub conditione illa: *si sine liberis decesserit*, cum in isto casu filius per totam vitam suam accipiat omnes fructus & emolumenta ex integra hereditate, dum e contra jure gravatus denegatâ sibi Trebellianica omni commodo hereditatis præter legitimi-

legitimam careret, unde magis purè, quam conditione gravato succurrendum fuisset.

Circa jus civile major videtur difficultas, quia ex diversis legibus, quas adducit Harprechtus *loco superius tit.* non obscurè colligitur: duplicem detractio- nem filio non competere. Attamen dici potest, quidquid fuerit de jure antiquo, novissimè aliud constitutum *in Novell. 39, c. 1.* ubi Justinianus se hoc innovare ait, quòd filio primò debeat conservari legitima & deinde primum restitutiones & fideicommissa fieri possint. Cum ergo verba legis novæ debeant habere aliquem innovationis effectum, planè non apparet, quid Imperator conservando

filiis legitimam innovare voluerit, quàm hoc, quòd jam non ampliùs secundùm antiquas leges legitima & Trebellianica confundantur, sed illam filius gravatus jure præcipuo habere, & deinde adinstar cujuslibet extranei heredes Trebellianicè gaudere debeat. Quod autem aliqui respondent, illud solum innovari, quòd filiis non tantùm quarta, sed triens aut semis reservari debeat, ipsi textui repugnat, ubi hoc jam ante innovatum dicitur. Accedit, quòd *allegata capitula* juris Canonici sint, posteriora Novellis, consequenter sicut aliàs jus civile minus clarum per jus canonicum apertius declaratur, Text. & DD. *ad c. 1. de Novi operis nunt.* ita etiam in præsentì.

Specialia quedam circa Testamenta ad pias causas.

PRÆTER illa, quæ superius *in quest. 2.* § 3. circa personas ad pias causas testari valentes, non obstante Juris civil. prohibitione dicta sunt, hic specialiter circa solennia testamenti ad pias causas, & modum exequendi aliquot quæstiones subnectuntur.

18 QUÆRITUR XII. Utrùm in testamento ad pias causas duo testes, de quibus fit mentio in *c. relatum n. hoc t.* sint de substantia, seu solennitate essentiali, ita ut tale testamentum aliter factum non subsistat? Affirmativam non pauci sustinent, eò quòd in jure extra testamentum patris inter liberos & militis in actuali expeditione sive conflictu constituti non reperitur aliud sine testibus approbatum, imò potiùs contrarium in *c. relatum.* statuatur. Menoch. *volum. 3. consil. 24. n. 57. Fach. lib. 4. Controv. c. 3. versic. quod attinet. ad 3.* Wamelsius apud Zoëf. *hoc tit. n. 22.*

Verùm probabilius est, testamenta ad pias causas regulari præcisè secundùm jus gentium, neque in iis ullum solennitatem, sed tantùm probationem requiri. Præterquam enim quòd à milite & quacunque causa favorabili bona sit argumentatio ad Ecclesiam; & si valet testamentum sine testibus favore militis vel patris aut liberorum, cur non potiori jure favore Dei & animæ? Deinde jus civile in præjudicium piarum causarum non potuit, & canonicum probabilitus non voluit aliquid statuere, quo faciunt ea, quæ superius *hoc eod. tit. q. 2.* § 8. diximus. Unde quòd in *d. c. relatum.* de duobus testibus asseritur, id de probatione in illa contingentia facti, non de solennitate juris intelligendum est, & propterea validurum testamentum ad pias causas, si aliunde v. g. per scripturam notorià & indubitata manu testatoris confectam etiàm absque teste voluntate ejus constare possit, docet

Laym. in *Th. mor.* lib. 3. tract. 5. c. 2. num. 3. & seq. Zoësius dicto num. 22. Barb. in d. c. relatum. num. 4. Boëtius decif. 240. num. 4.

39 Quæritur XIII. an in testamento principaliter ad pias causas sine solennitate condito inserta legata profana valeant? negativè respondet Jason. in l. hac consultissima. §. ex imperfecto. Cod. h. t. num. 10. Julius Clarus. in §. Testamentum. q. 6. n. ult. per textum in d. §. ex imperfecto. & in l. fin. Cod. Familia hercisc. ubi expressè decidit Imperator, si in testamento non solenni patris inter liberos extranea persona mixta sit, quoad hanc testamentum non valere, ergò simile erit iudicium de testamento ad pias causas. Affirmativam tamen sententiam communio-riorem asserit Laym. d. c. 2. n. 10. & fateretur Jason. d. l. eamque tenet Covar. in cap. relatum. n. hoc tit. n. 2. quia secundum vulgatum juris axioma, principale trahit ad se accessorium, & proinde si testamentum sine solennitate valet quoad heredis institutionem vel majorem bonorum partem, valebit etiam quoad reliqua legata. Et confirmatur eodem argumento ducto à testamento patris inter liberos, ubi ex declaratione Novellarum legata inserta pro extraneis subsistunt, authent. quod sine. Cod. hoc tit. Textus verò in dicto §. ex imperfecto, & l. fin. explicari possunt, si persona extranea unà cum liberis heres instituta sit. Facit tamen Imperator in *Novell.* 107. c. 1. unde dicta authentica desumpta est, mentionem, quòd talia legata dicta sint à testatore coram testibus, quod fortè de probatione intelligendum est, ut enim ex contextu colligitur, ibi Imperator loquitur de testamento,

quod non habet observationem solennitatum, & consequenter neque testes ad solennitatem desiderat.

Quæritur XIV. quid, si è converso testamentum principaliter ad profanas causas conditum deficiat, propter omittas solennitates necessarias, aut quòd heres institutus hereditatem non adeat: an saltem legata pia ibidem relicta debeantur? Etiam hic negativam tuetur Jason. in dicto §. ex imperfecto, & alij citati apud Covar. in dicto cap. 11. num. 2 & 4. quorum ratio est, quòd corrue[n]te principali corrue[n]t & accessorium, & regulare fit, hereditate non aditâ nec legata deberi, l. eam. 14. C. d. Fideicommissis. etiam favorabilia & pia & libertatis. l. 2. c. Si omissa sit causa testa. Verùm contraria sententia probabilius defenditur cum Covar. dicto num. 4. & in cap. Raynald. 18. hoc tit. §. 3. à num. 23. Zypæo in *Anal. Juris Pontif.* eod. tit. num. 9. Tusco *V. Legatum concl.* 109. n. 7. quia ut sapius hæcenus repetitum, in relictis ad pias causas nulla solennitas juris positivi requiritur; est autem & hæc ipsa solennitas juris civilis, quòd legata ab aditione hereditatis dependeant, cum testamentum inspecto jure naturali non sit aliquid indivisibile; & verisimilior cujusque testatoris intentio censeatur, ut sua dispositio omni meliori modo valeat, quo potest; quidquid ergo jus civile circa legatum libertatis disposuerit, circa legata pia & ecclesiarum disponendi potestatem non habuit. Deinde etiam sicut de jure civili hereditate non aditâ possunt bona defuncti ex rescripto D. Marci alicui servo, cui libertas relicta est, addici, ad voluntatem ejus & libertates conservandas datâ cautione de solvendo

ære alieno hereditario, l. 2. ff. de Fideicommiss. libert. tot. tit. Instit. De eo, cui libertatis causâ bona addicuntur, ita quoque fieri potest in pijs causis. Covar. dicto §. 3. n. 26. Imo hodie ex Novel. 1. cap. 1. §. 1. herede scripto non adeunte hereditatem datur potestas legatarijs & fideicommissarijs adeundi & voluntatem defuncti implendi. Neque obstat, quòd corrueute principali corruat accessorium: quia id tantùm regulariter procedit, nisi adsit specialis causâ, ex qua accessorium sustineatur.

Quæritur XV. An relicta ad pijs causas debeantur si testator quidem incepit facere testamentum, sed morte præoccupatus non perfecit? In thesi communis est Doctorum sententia, testamentum neque ad pijs causas valere, si non tantùm in solennitate extrinseca, sed etiam in voluntate imperfectum fuerit, cum defectus iste ex jure naturali censeatur, scilicet perfecto consensu à jure naturæ ad quemlibet legitimum actum requisito. Barb. in c. Cum tibi 13. hoc tit. in fine. Reisnerus de Testament. p. 4. c. 12. n. 11. & contr. tamen. Attamen potissima difficultas est in hypothesi, quandonam in singulis factis dispositio defuncti ratione voluntatis imperfecta reputetur? Existimo neque hic certam regulam dari posse, sed arbitrio prudentis judicis consideratis facti circumstantijs, rem committi debere, an videlicet testator tantùm propositum aliquid pijs causis relinquendi habuerit, quod propositum tamen coram alijs declaratum utique adhuc voluntas imperfecta est; vel utrùm defacto enixam voluntatem posuerit, quo casu licet testamentum, quod v. g. à legatis ad

pijs causas incepit, ad finem non perduxerit, sed morte præoccupatus obierit, adhuc probabilius est, voluntatem circa legata pia, quæ tunc expressit, non fuisse imperfectam, Cov. in c. relatum. n. hoc tit. n. 14. Tiraqu. de Privil. piæ causæ. priv. 7. Laym. dicto c. 2. n. 6.

Quæritur XVI. An ex relictis ad pijs causas possit detrahi Falcidia vel Trebellianica, si testator legatis hereditatem exhausit, ut hæredi sua quarta pars, ei de jure debita, non remanserit, aut per fideicommissum jufferit hereditatem piæ causæ restitueret. Circa Falcidiam habetur textus in auth. similiter. Cod. Ad l. falc. desumpta ex Nov. 131. c. 12, quòd ea de legatis pijs non detrahatur, licet olim contrarium videbatur decisum l. 1. §. 5. ff. Ad Leg. Falc. Circa Trebellianicam vero textus quidem clarus non extat, quia tamen eadem utriusque est ratio, propterea idem de hac quoque communiter statuunt DD. copiosè relati à Tiraq. dict. tract. priv. 26. & seq. & Cov. in c. Raynaldus, 12. hoc tit. §. 3. n. 13. neque enim detractio Falcidiæ vel Trebellianicæ tam est ex mente testatoris, quàm ex juris civilis dispositione, text. in d. c. Raynaldus in fine, quæ lex pijs causis præjudicare non valet, & utique testator in defectu bonorum maluit aliquid decedere heredi extraneo, quàm pijs causis, quorum patrocini-um post mortem quæsit. Potest hoc loco applicari argumentum à testamento militis, in quo cessant istæ detractioes l. in testamento. Cod. Ad legem Falcid. l. 1. §. denique ff. ad SC. Trebell. quod argumentum procedere docet Everhardus in Topicis, loco à milite ad Ecclesiam. Nec obstat nova constitutio Justiniani in l. si quis.

quis. 49. C. de Episc. & Clericis. ubi Imperator videtur supponere, quòd ad declinandam falcidiam piæ causæ debeant institui heredes: quia hæc lex quoad falcidiam tantum continet narrationem facti, ubi v. g. testator in persuasionis veteris juris fuit; principalis verò ejus decisio est, quòd, si captivi redimendi in genere instituantur heredes, tale testamentum non valeat expugnari ex eo, quasi incertus heres esset institutus.

Sed hæc in herede extraneo locum habent, nam filius suam legitimam etiam de legatis ad pias causas detrachere potest, quia legitima debetur filijs jure naturæ & gravari nequit. *Facit. c. fin. caus. 17 quæst. 4.*

Sed quid, si una pia causa vel Ecclesia sit heres instituta, & aliæ legataria, an saltem hi in casu deficientis quartæ hereditariæ competet Ecclesiæ heredi contra alteram legatariam detractio falcidiæ? Pro utraque sententia sunt Authores apud Tyraquellum. *de Privilegijs piæ cause. privil. 26.* Affirmativa tamen videtur probabilior ex recepto juris axiomate, quòd privilegiatus contra pariter privilegiatum non utatur privilegio, sed jure communi, quando utriusque par est conditio, & uterque certat de lucro captando, vel damno vitando: secus si unus de lucro captando, & alter de damno vitando, ubi magis favetur damnum evitanti, quàm lucro inhianti. *l. verum. 11. §. item queritur. 6. & l. si minor. 34. ff. de Minoribus.* atqui in nostro proposito utraque pia causa vel Ecclesia est pariter privilegiata, & utraque certat de lucro hereditatis captando, ergo, &c. Unde non obstat, quòd Ecclesia contra Ecclesiam non præscribat minori tempore, quàm

40. annis, quia in præscriptione non est utriusque privilegiati par conditio, cum una Ecclesia certet de lucro, altera de damno vitando. Item non obstat *l. si quis. 49. §. 2. Cod. de Episc. & Cler.* Quia ibi Episcopus non fuit heres institutus, sed executor à lege deputatus: imò licet fuisset heres, tamen aliud forsan diceretur in legato illo pro redemptione captivorum, ubi captivi certant & agunt de damno vitando, heres autem de lucro captando.

Queritur XVII. Quando, & per quem debeat fieri executio testamenti circa ea, quæ ad pias causas relicta sunt? Respondetur, nisi testator certum terminum præfixerit, de jure communi legata profana intra annum, & legata pia intra medium exsolvi debere. *Novellâ 131.* Quòd si heres solutionem legatorum piorum ultra terminum juris eo usque distulerit, donec in judicium vocetur, duplum solvere tenebitur. *§. vi autem. 19. Instit. de Actionibus.* & universum, quòd heres monitus à judice non implens voluntatem defuncti intra annum perdat omne lucrum ex hereditate sibi competens, constitutum habetur *in auth. hoc amplius. Cod. de Fideicom.* Sed ille terminus medij aîni tantum intelligendus est, si certa res, vel quantitas ad pias causas negata sit, si verò testator heredem pro anima sua aliquid facere jusserit, v. g. Ecclesiam ædificare, &c. pro tali opere inchoando annus datur *c. 3. h. t.* Poterit quoq; Episcopus ex rationabili causa terminum anni medij restringere, & executores citius ad implendam voluntatem defuncti compellere: nam in legatorum præstatione illud est observandum quod testator verisimiliter voluit *l. cum res*

res. 47. in princ. ff. de Legatis 1. planè autem verisimile est, hanc fuisse testatoris mentem & desiderium, ut legata, maxime quæ ad pias causas & pro anima sua reliquit, quam citissime exsolverentur. Barb. de Offic. Episc. parte 3. alleg. 82. n. 24. Porro executio legatorum, & relictorum ad pias causas imprimis pertinet ad heredem testatoris, vel ad eum, cui testator talem executionem commisit; quòd si testator nullum heredem vel executorem nominarit, sed generaliter sua bona iusserit dari pauperibus, vel si executores deputati sint negligentes, & saltem bis moniti ab Episcopo executionem prætermiserint, tunc executor hujus testamenti erit Episcopus, ita enim in Trid. Sess. 22. de Reform. c. 8. Episcopus dicitur executor omnium piarum voluntatum, & idem probatur in d. c. 3. inc. si heredes. 6. in c. tua nobis. 17. h. t.

22. Quæritur XVIII. qualiter executio faciendâ, si pauperes in genere vel Ecclesia inde terminata heredes aut legatarii scripti sint? Ubi prænotandum, quamvis de Jure Civili heredis incerti institutio vitiet testamentum, aliter tamen se res habet in testamento ad pias causas, ex illa specialitatis ratione, quod in testamento ad pias causas ipse Deus principaliter institui censetur, & ita nunquam incertus heres sit. l. si quis ad dectinandam 49. Cod. de Episc. & clericis. Barb. in c. 13. h. t. n. 6. Circa executionem verò ante omnia in similibus casibus ad præsumptam testatoris voluntatem recurrendum est. Undè si pauperes in genere instituti sint, tunc pauperes consanguinei aliis præferentur, consanguineis verò deficientibus pauperiores minus egenis, & pauperes

illius loci, ubi testator vixit, extraneis atreponentur: eò quòd in dubio potius de consanguineis, de pauperioribus, & de indigenis testator cogitasse præsumatur; nisi fortassis defunctus miles, aut ejus conditionis fuerit, ut quosdam ad paupertatem scienter & iniquè redegerit, tunc enim magis restitutionem ex lege justitiæ, quàm eleemosynam desiderasse censetur. Similiter si Ecclesia in genere instituta sit, in dubio testator Ecclesiam suam Parochialem, in qua Sacramenta susceperit, putasse intelligitur; quòd si in diversis Ecclesijs susceperit Sacramenta, tunc verisimiliter illam cæteris præposuit, in qua sepulturam elegit; si nullibi specialem elegerit sepulturam, penes arbitrium Episcopi erit, cui Ecclesiæ consideratis omnibus circumstantijs & necessitatibus relicta defuncti applicare velit. Panor. Cov. in c. cum tibi 13. hoc tit.

Quæritur XIX, Utrum aliquando ultima voluntas circa pias causas commutari, & quòd à defuncto ad certum usum relictum est, ad alium applicare possit? Respondetur pro regula quidem tenendum, quòd ea, quæ largitione fidelium ad certum usum pium destinata sunt, ad illum & non ad alium (salvâ Sedis Apostolicæ potestate) debeant converti, ut dicitur in clement. 2. de Religiosis domibus. adeòque de jure communi tantum S. Pontifici, & non nisi ex rationabili causa concessum esse: pias defunctorum voluntates commutare, attamen hodiè ex Concilio Tridentino. sess. 22. de Reform. c. 6. etiam Episcopus tamquam Sedis Apostolicæ delegatus tales commutationes ex justa & rationabili causâ facere potest. Justas

Justas autem causas varias enumerat Barb. *de Offic. Episcopi alleg. 32. a. n. 7.* videlicet si pecunia ad certum usum, v. g. ædificationem templi non sufficeret: si intentio fundatoris omninò adimpleri non possit, veluti si pauper, cui aliquid relictum est, jam è vivis decesserit: si usus non sit necessarius, & possit res utilis applicari, puta si relicta sit pecunia ad pingendam Ecclesiam ruinofam: denique si Ecclesia, in cujus favorem aliquid relictum est, sit negligens in explenda defuncti voluntate, ut quia non persolvit Missas, quas defunctus fundavit. Verùm circa hoc ultimum advertendum est, quòd si tantus sit Missarum numerus ex relictis defunctorum alicui Ecclesie impositus, ut illis nequeat satisfieri, vel propter tenuitatem foundationis non facilè inveniantur, qui velit se tali oneri subicere, possit Episcopus in Synodo Diæcesana; item etiam Abbates & Generales Ordinum in Capitulis suis generalibus tales Missas pro sua conscientia ad minorem numerum reducere, ita tamen, ut eorum semper defunctorum commemoratio fiat, qui pro sua anima aliquid Ecclesie reliquerunt. *Trid. Sess. 25. de Reformat. c. 4. & dictum superius in Tit. ut Ecclesiast. benef. sine dimin. conf. n. 7.*

24 Quæritur XX. Qualiter res agenda, si circa pias causas non tantum executore, sed & iudice opus sit, dum scilicet de valore relictorum controversia moveatur? Respondetur, tali casu pijs causis ab Episcopo procuratorem ad litem dandum, qui coram Episcopali iudicio causam agat, & sic in primis Episcopus iudicis, dein sententiâ pro pia causa latâ executoris officio fungetur. Barb. *de officio*

Episcopi parte. 3. alleg. 82. n. 14. Neque refert, tametsi adversarius heres laicus fuerit, quia non poterit declinare forum Ecclesiasticum, si ibidem causa introducta, & præoccupata sit, cum relicta pia censeantur mixti fori. *c. si heredes. 6. hoc tit. l. hereditas. 50. ff. de Petitione hered. Novell. 131. c. 10. Guttierrez pract. quæst. lib. 1. q. 44. n. 3.* Imò potest aliquando Episcopus etiam circa testamenta, & legata merè profana suam auctoritatem interponere, ubi magistratus secularis iustitiam administrare neglexerit: committitur enim grave iniustitiæ peccatum, quando justa defuncti voluntas non impletur, ratione peccati verò etiam penes Episcopum esse jurisdictionem in laicos, communiter traditur. *in c. novit. 13. de Iudicis.*

Notanter quoque adjungit Barb. *d. alleg. 82. n. 17.* quod executio piarum & ultimarum voluntatum non præcisè pertineat ad verum Episcopum, sed etiam ad quosvis alios Prælatos Episcopali jurisdictione, vel quasi præditos, veluti Capitula. Sede vacante, Abbates proprium territorium habentes, Archidiaconos & similes. Idem docet Covar. *in c. Joannes. 19. hoc tit. n. 1.*

Demùm ad hunc titulum referri potest, quòd antehac tradidi in *Libello de Privilegiis Monasteriorum. privil. 13.* quòd filius, qui ingratitude contra parentem commisit si Monasterium ingreditur, non valeat propter illam antecedentem ingratitude a parente exheredari, & ita Religio dicatur purgare ingratitude filij, sicut ex *Novella. 123. c. 41.* transcriptit Gratianus *in cap. fin. 19. q. 3.* quem additio Reformatorem Decre-

Decreti auctoritate S. Pontificis Gregorii XIII. in eodem cap. fin. subjuncta satis vindicat à quorundam calumnia, qui Gratiano imponunt, quasi dictam Novellam minùs sincerè transtulerit, & attestantur, quòd translatio Gratiani correspondeat veteribus Novellarum exemplaribus: etenim supponendum, librum Novellarum, qui nostris temporibus habetur, non esse primum Originale; nam Novellæ fuerunt primitus Græco idiomate scriptæ, & deinde per diversos Authores diversimodè in latinum translatae, ita ut Gottof. ad princip. Nov. attestetur, se unam eandemque constitutionem multoties sibi dissimilem vidisse, & Henr. Aggyllaum multas lacunas Hollandicæ editionis supplèvisse, & patebit cuilibet legenti Novellas, quàm obscurus in illis verborum sensus sit, ut vix una ex integro absque disputabili interpretatione intelligi valeat, nec de facto habemus alicujus Principis Authentizationem, quòd Novellæ nostræ cum Originali concordent, cum tamen e contra Greg. Pap. XIII. per litteras ad princi-

pium impressas Christi fidelibus notum fecerit, se operâ Cardinalium, aliorumque eruditissimorum virorum Decretum Gratiani cum antiquissimis Codicibus contulisse, & ab erroribus emendatum perfectumque reddidisse. Adde Covar. in c. Raynutius. 16. de Testament. n. 28. Qua de re plura in illo privilegio 13. & in ejus additione dicta sunt.

Item in eodem libello privilegiorum 25 16. inferui, quòd si alicui hereditas, vel legatum relictum sit, & si absque liberis decesserit per fideicommissum si substitutus fuerit extraneus, institutus verò vel legatarius Monasterium bonorum capax ingrediatur, expiret fideicommissum, & Monasterium per modum filij succedat. Novell. 123. c. 36. Et tradunt Panorm. & Doctores in cap. in presentia. 8. de Probationibus. Videantur in hac materia ampliationes non tantum circa Monasteria, sed etiam circa suscipientes Ordines Clericales, atque limitationes, & copiosæ allegationes apud Barb. in Coll. DD. ad d. c. in presentia. Sanch. in Precepta Dec. Tomo, 1. lib. 7. c. 16.



TITULUS XVII.

De Successionibus ab intestato.

Hanc materiam prolixè tradunt Interpretes in Tit. 1. Lib. 3. Instit. & in tit. ff. & Cod. De suis & legitimis heredibus, cum aliis concordantibus;

ENGEL IN DECRET. LIB. III.

nos tantum principaliora breviter explicabimus, ut ea, quæ in Jure Canonico circa successiones Clericorum sunt specialia, meliùs intelligamus. Sit igitur

Yyyy

§. L.

§. I.

Generalia de Successionibus ab intestato.

SUMMARI A.

1. *Ab intestato succeditur etiam factō Codicillo.*
 2. *Pacta super hereditate an & quando valeant?*

3. *Pacta super hereditate an juramento confirmantur? Alia Summaria post §. 2.*

1 **H**ereditas sive bona alicujus defuncti ex duplici causa ad nos deveniunt, vel ex testamento, de quo *precedenti titulo* actum, vel ex legis & juris dispositione, sive ab intestato, de qua successione hic tractatur. Est autem locus successioni ab intestato non tantum, si defunctus testamentum nullum fecerit, sed etiam si fecerit, id tamen propter defectum solennitatis necessariae, aut propter injustam exheredationem vel præteritionem filij annullatum & rescissum fuerit. Item si defunctus, non quidem testamentum solemne coram septem testibus, sed Codicillum duntaxat coram quinque scripserit, in eoque aliquem heredem instituerit, adhuc successio ab intestato fiet, quia in codicillis hereditas neque dari, neque adimi potest. §. 2. *Instit. de Codicillis*, ita tamen, ut heredes ab intestato tali casu non capiant totam hereditatem, sed quartam partem, quæ Trebellianica dicitur (cujus etiam *in quest. 10. preced. tit.* mentionem fecimus) quo ad reliquum verò defunctus censetur ipsorum fidei commississe, ut id heredi in Codicillo scripto restituant, & hoc est, quod dici solet, hereditatem in Codicillo directè datam trahi ad fideicommissum. *l. Scævola. 76. ff. ad SC. Trebell.*

2 Porro cum, ut præmissum, duo tantum sint modi, ex quibus hereditas ad aliquem

devolvatur, scilicet ex testamento, vel ex lege, consequens est, ut per pacta & conventiones hereditas de jure acquiri non possit. Valet quidem venditio hereditatis, quæ post mortem testatoris alicui jam actualiter delata est, *toto tit. Cod. de Hereditate, vel actione vendita*, super viventis autem hereditate pacisci non licet. Unde nulla nascetur obligatio, si quis vendat illam hereditatem, quam per mortem sui patris vel cognati adhuc viventis sibi adventuram sperat, nisi is, de cujus hereditate agitur, tale pactum sciverit, eique suum etiam consensum adjunxerit, atque in isto consensu, usque ad extremum vitæ spiritum perseverarit, *l. ult. Cod. de Pactis*. Ratio est, quòd talia pacta super viventis hereditate sint plena tristissimi & periculosi eventus, ut inquit Imperator in *dicta. l. fin.* & votum inducant captandæ mortis illius personæ, de cujus hereditate conventum est.

Neque tantum pacta affirmativa, sive de succedendo, jure prohibita sunt, sed etiam pacta negativa, per quæ viventis hereditati renuntiatur, *l. 3. Cod. de Collationibus. l. si quando 35. §. 1. Cod. de Inofficioso testamento*, tum quòd viventis non sit hereditas, & consequenter renuntiari nequeat, cum privatio præsupponat habitum, & non entis non sint qualitates; tum quòd etiam periculum captandæ mortis subit

ex parte illius, in cuius favorem tali hereditati renunciatur, & illi accrescit.

3 Verum an huiusmodi pactum saltem juramento confirmetur, dubitant Doctores. Ratio dubitandi est, quod de jure Civili talia pacta bonis moribus repugnantia censeantur, juramentum autem contra bonos mores præstitum nullam producat obligationem. *cap. Non est obligatorium. 58. de Reg. Juris in 6.* Nihilominus verior est sententia, pacta prædicta juramento confirmari; cum omne juramentum sine dolo aut metu præstitum, ac sine dispendio salutis & præjudicio tertij servabile, servandum sit, prout præter textum in *c. cum contingat. 28. de Jurejurando.* in proposita questione habetur expressa decisio in *cap. Quemvis 2. de Pactis in 6.* ubi etiam videri poterunt, quæ latè in hac materia congestit Cov. in Relect. istius *cap. Quamvis.* præsertim in *parre. 3.* Et tali casu dicemus non tam rei, quam spei esse renuntiationem, quemadmodum spei emptio datur, dum fructus nascitur, aut jactus retis vel allæ emitur. *l. nec emptio 9. in princ. § 1. ff. de Contrahenda emptione.*

Ad rationem dubitandi respondetur, tale juramentum, vel pactum esse tantum contra bonos mores politicos & civiles, non verò naturales vel Canonicos. Si istes, pactum, quod inducit votum captandæ mortis, esse etiam contra bonos mo-

res morales; respondetur, id esse verum, si inducat votum hoc necessario & per se, veluti si dicam dabo tibi 100. ut Titium occidas, &c. non autem, si per accidens inducat, & tantum periculum remotum aliquod subsit; aliàs omnia fideicommissa, omnes substitutiones, imò omnes ab intestato successiones è medio tolli deberent, quia possent malis hominibus ad captandam mortem alterius quamcunque occasionem præbere. Neque potuisset Imperator in *l. licet. 19. Cod. de Pactis.* talia pacta de futura successione inter milites tolerare. Imò hodiè in multis locis de consuetudine praticatur, ut pacta super viventis hereditate etiam sine juramento sustineantur: ita enim filia accepta dote in favorem fratrum renuntiat hereditati paternæ; ita conjuges in pactis dotalibus conveniunt de mutua successione; ita etiam diversorum matrimoniorum liberi uniuntur, ut æqualiter tam in bonis paternis, quam maternis indifferenter succedant: illud enim votum captandæ mortis in Christiana Religione & apud Germanos ac personas Illustres haud facile præsumendum est. Videatur Harpr. *ad princ. Tit. Instit. de Hereditatibus, quæ ab intestato deferuntur, n. 9. § seqq.* Quid verò intersit, an pactum vel renuntiatio juramento confirmetur, vel an ipsum tantum juramentum servandum sit, dictum est in *Titulo de Jurejurando.*

§. II.

De Ordine Succedentium.

SUMMARI A.

- | | |
|---|---|
| 4. Liberorum prima successio & quotuplices sint liberi. | 6. Successio in stirpes & Jure representationis quando fiat. |
| 5. Statutum vel consuetudo, ne filia una cum filijs in bonis paternis æqualiter succedant, an valeat. | 7. Naturales filij qui dicantur, & qualiter succedant, stem de spurij & natis ex damnato coitu. |

8. De legitimorum successione.
 9. Legitimitas & dispensatio quomodo differant, & ibi Reg. Can. 50.
 10. Ascendentes qualiter ab intestato succedant.
 11. De collateralium successione.
 12. Fratrem consanguineo & uterino simul succedente, an debeat fieri distinctio bonorum?
 13. De fratrum legitimorum tantum & naturalium tantum successione.
 14. Collaterales succedente in infinitum.
 15. De Conjugum successione.
 16. Coniuncti in aliquo consortio vel Collegio etiam sibi succedunt.
 17. Fiscus quid, & quando succedat?
 18. Peregrinorum defunctorum bona qualiter distribuenda.
 19. Fisco quando deferantur bona damnatorum. *Alia Summaria post §. III.*

Quinque enumerantur Ordines Succedentium. Primus est Descendentium sive liberorum. Secundus Ascendentium seu parentum. Tertius Col-

lateralium, id est, fratrum & aliorum consanguineorum. Quartus Conjugum inter se. Quintus denique Fiscus, de quibus ordine agemus.

De Successione Liberorum.

PRIMO itaque ad successionem vocantur liberi, & descendentes, tum ex voto parentum, qui utique malunt sua bona devolvi ad filios, quam extraneos; tum etiam ex æquitate, & Jure naturali, ut ex bonis paternis liberi alimenta consequantur. *l. cum ratio. 7. ff. de Bonis damnatorum.*

patri adoptivo ab intestato succedunt; si verò ipso vivente emancipati fuerint, cessat successio, nisi quòd filio arrogato, si absque justa causa emancipatus fuerit, quarta pars bonorum patris arrogatoris debeatur. De quibus videatur textus & Doctores in tit. *Instit. de Adoptionibus.*

Sunt autem liberi in varia differentia, alij Spirituales, alij affines, alij legitimi tantum, alij legitimi & naturales simul, alij naturales tantum, qui & rursus subdividuntur, quòd alij sint propriè naturales, alij spurij, alij ex damnato coitu, alij legitimati. Videamus de singulis.

Liberi naturales, & legitimi simul dicuntur ex justis seu legitimis nuptijs procreati: naturales, quia secundum naturam à parentibus nati sunt: legitimi, quia istam parentum conjunctionem per legitimum matrimonium lex approbat. Unde & à legitimis tantum, & à naturalibus tantum distinguuntur. Succedunt autem isti liberi suis parentibus sine distinctione, masculi sint an foeminae; sui Juris, an patriæ potestati subiecti, quidquid enim de jure veteri constitutum fuerit, hodie de jure novo in materia successioneum sexus & patriæ potestatis, cognationis & agnationis differentia sublata est. *Nov. 118. cap. 1. & 4. Authent. in successione, C. de Suis & legitimis liberis, &c.* Sed hoc in bonis allodialibus; in bonis autem feudalibus hodiè attendi differentiam sexus, & foeminas atque ex his descendentes

Spirituales filij dicuntur, quos in Baptismo vel Confirmatione tenuimus. Et horum nulla successio est, neque enim talis spiritualis cognatio rationem consanguinitatis habet, ut dicitur in *c. 1. causa. 30. q. 3.*

Similiter etiam filij affines sive privigni suo vitrico non succedunt, *l. 3. & 7. Cod. Communia de successioneibus.*

Legitimi tantum, id est, adoptati & arrogati, qui solà legis & Jurisdictione filij censentur, quamdiu durat adoptio,

dentis à successione Feudi excludi, in *Tit. de Feudis*, pluribus explicatur.

5 Item in quibusdam locis consuetudine & statutis introductum est, ut pro conservatione familiae nobilium & personarum illustrium filiae tantum in bonis maternis æqualiter cum suis fratribus succedant, in bonis autem paternis certâ aliquâ dote contentæ esse debeant.

Verum hic controversia suboritur, an talia statuta vel consuetudines valeant etiam illo casu, quo filiabus minor portio pro dote assignatur, quàm de jure esset ipsarum legitima. Ratio dubitandi est, quòd legitima debeatur jure naturæ, quia succedit in locum alimentorum, *Novellâ. 1. in præfatione §. 2.* jus autem naturale sit immutabile, §. *sed naturalia. 11. Instit. de Jure natur. gentium & civili.* Respondetur, cum consuetudines & statuta habeant vim legis, *l. omnes populi. 9. ff. de Justitiâ & jure. l. diuturna. 33. ff. de LL.* ideo prædictas consuetudines & statuta, ex quibus filiae minorem suâ legitimâ dotem accipiunt, tunc saltem valere existimo, si filia ex illâ dote, vel ex bonis adventitijs aut maternis, vel à marito congrua alimenta & sustentationem habeat. Sin autem aliunde sustentatio deficiat, tunc utique non obstantibus talibus statutis filiae ex bonis paternis alimenta petere poterunt, quæ ipsis jure naturali debentur. *l. 1. §. jus naturale. ff. de Justit. & jure.* Quòd verò universim pro ratione dubitandi oppositum fuit, legitimam deberi jure naturali, responderi potest, id verum esse in quantum legitima deservit pro alimentis necessarijs, non verò quoad quantitatem jure civili determinatam, & quòd præcisè debeatur ter-

tia vel dimidia pars bonorum: hoc enim respectu legitima est tantum juris civilis dispositio, quæ per consuetudinem, legem, aut statutum contrarium tolli potest. *Fachin. lib. 4. Controv. cap. 32.*

6 Cæterum in successione descendantium hoc obtinet, ut non tantum filij, qui vivunt, succedant patri, sed etiam si unus vel alter ex filijs præmortuus nepotes superstites reliquerit, isti nepotes una cum filijs primi gradus ad successionem vocentur, & repræsentent suum patrem prædefunctum, in ejusque locum succedant; sed ctsi plures sint unius filij defuncti nepotes, non tamen plus accipient, quàm ipsorum pater si viveret, accepisset, & ita dicuntur tales nepotes succedere in stirpes. In capita vero sit successio quando omnes heredes sunt primi gradus, & hereditas in æquales portiones dividitur. E. g. si tres sint filij & nullus nepos, hereditas dividitur in capita, & sic in tres partes æquales. Si verò unus sit filius & ex alio filio prædefuncto tres nepotes, hereditas dividitur in stirpes & tantum in duas partes, unum capiet filius, alteram tres illi nepotes. Item etiam juris est, si omnes filij præmortui sint & soli nepotes ex diversis filijs extent, quia adhuc successio in stirpes fiet, ita ut si ex uno filio adsint duo nepotes, ex altero tres, hereditas tantum in duas partes dividatur. §. *cum filius. 6. Inst. b. tit. l. 2. Cod. de Suis & legitimis, Novellâ. 118. cap. 1.*

7 Naturales filij tantum quamvis in genere omnes dici possint extra matrimonium nati, quorum nativitatem lex non approbat, propriè tamen illi dicuntur naturales, qui nati sunt ex concubina do-

mi loco uxoris retenta, qualis concubini-
natus olim jure civili toleratus fuit *toto*
titulo ff. & Cod. de Concubinis; hodiernis
verò moribus & legibus, non tantum
in foro Ecclesiastico contra concubinari-
os proceditur juxta Concilium Trident.
sess. 24. de Reform. Matr. Cap. 8. &
Sess. 25. cap. 14. sed etiam in foro sæcu-
lari. Istitis quoque naturalibus liberis an-
numerant Doctores illos, qui suscepti
sunt ex fœmina aliàs honestâ & seducta,
teste Harp. *ad princip. Inst. hoc tit. num.*
263.

Porrò naturales liberi de jure non ex-
tantibus alijs ex legitimo matrimonio na-
tis, neque uxore legitima, succedunt patri
unâ cum sua matre in sextante seu dua-
bus uncijs (id est duabus partibus si
hereditas in duodecim dividatur) æqua-
liter inter eos distribuendis; avo autem
parerno non succedunt, sed neque patri,
si justii liberi aut legitima uxor adsit, ita
tamen ut etiam hoc casu alimenta illis ex
bonis paternis arbitrio boni viri debeantur
Novellâ 18. cap. 5. & Novellâ 89. cap.
12. Matri autem etiam illustri & omnibus
ascendentibus per lineam maternam,
unâ cum justis liberis naturales succe-
dunt, *l. si qua illustris 5. Cod. ad S. C.*
Orfitianum. §. novissimè 3. Instit. jam
dicto. tit.

Spurij, quamvis etiam generaliiori vo-
cabulo omnes illegitimi, in propria ta-
men significatione appellantur, qui ex
muliere publica passim corpus prostitu-
ente geniti sunt. Ethi, cum patrem in-
certum habere præsumantur *l. vulgò con-*
cepti 23. ff. de Statu hominum. successio-
nem paternam prætere nequeunt.
Matri verò, quæ semper certa est, etiam

cum justis liberis succedunt: nisi fuerit
illustri, in qua talis publica libido ma-
gis reprobatur. Videatur textus & In-
terpretes ad *tit. Instit. de S. C. Orfitian. &*
dict. l. si qua illustris. Covar. *de Matri-*
monio parte 2. cap. 8. §. 5.

Ex damnato coitu vocamus, qui ex
tali copula nati sunt, quam lex damnat,
& pœnâ afficit, quales sunr adulterini &
incestuosi, à consanguineis vel affini-
bus in gradibus ad matrimonium con-
trahendum prohibitis geniti, & isti om-
ni successione, tam paternâ, quàm mater-
nâ indigni judicantur; ita ut de jure ci-
vili ne quidem alimenta eis debeantur,
Auth. ex complexu. Cod. de Incestis nu-
ptijs, & Novell. 89. cap. ult. de æquitate
tamen canonicâ illis alimenta juxta fa-
cultates parentum præstanda, commu-
niter traditur *per textum in cap. cum ha-*
beret. 5. De eo, qui duxit, &c. Ad con-
ciliationem utriusque juris posset forsân
talis adhiberi interpretatio: sensum Ju-
ris Civilis non esse, quasi istis filijs nul-
la prorsus debeantur alimenta, hoc enim
fuisset indirectè parricidium talium libe-
rorum concedere. *l. necare. 4. ff. de Ag-*
noscentis & alendis liberis. quod à men-
te Christiani Imperatoris utique alienum
fuit; sed quod præfatis liberis non debe-
antur alimenta secundum statum parentû,
vel dignitatem eorum aut suam, quam
nullam habere censentur: ut v. g. filius
adulterinus vel incestuosus Comitum ala-
tur ut Comes, sed ut privatus juxta ne-
cessariam vitæ conservationem, non ob-
stante, quòd in *dict. cap. 5.* dicatur se-
cundum facultates parentum alimenta
danda, quia aliud est secundum facul-
tates aliud secundum statum dignitatis.

Non

Non obstante etiam, quòd hoc modo damnari non differrent à naturalibus, qui teste Harp. *ad princ. Infit. hoc tit. num. 267.* nec ipsi de familiâ patris censentur, neque arma aut insignia familiæ ferunt: nam communi hominum æstimatione honestioris statûs habentur naturales, quàm damnati, & secundùm hunc statum etiam alendi. Item puto non improbabiler hanc quoque differentiam adjungi posse, quòd naturalibus detur actio contra patrem ejusque hæredes pro condignis alimentis, damnatis verò nulla competat actio, sed tantùm officio judicis, juxta vitæ necessitatem, personæ & facultatum qualitatem alimenta decernantur. *Arg. textûs in d. cap. 5. ibi: solitudinis tuæ intererit, Sc.* qua tamen in re valdè diversimodè loquuntur Doctores, ut videre est apud Cov. *d. c. 8. §. 6.* & Barbofam *in Collect. ad d. cap. eum haberet.* An verò dicatur natus ex damnato coitu, qui ex conjugata & soluta est natus (de qua etiam loqui videtur *d. cap. 5.* si benè expendatur) pro utraque sententia sunt Doctores apud Covar. *d. cap. 8. §. 5. n. 22* Harp. *dicto loco num. 348.* ubi isti contra alios affirmativam sequuntur.

Possit item quæri, & in utramque partem disputari, an, cum hodie omnis concubinatus & fornicatio puniatur in utroque foro, liberi inde nati quoad effectum successionis debeant dici ex damnato coitu? Videatur Panor. *in cap. tanta. 6. Qui filii sint legitimi n. 12.* Harp. *dicto loco num. 311.* qui pariter contra alios sustinent, non esse sine textu expresso abrogationem veteris juris inducendam. Consuetudo locorum præcipuè attendenda e-

rit, prout lege Hispanicâ declaratum refert Covar. *dicto cap. 8. §. 5. n. 25.* illum propriè dici damnatum coitum, ex quo fœminæ imminet pœna mortis naturalis à lege statuta,

Circa legitimos supponendi sunt ea, quæ infra *in Libro IV. in tit. Qui filii sint legitimi.* pluribus traduntur, Ad præsentem materiam breviter notandum, quòd legitimi per subsequens matrimonium ex communi Doctorum sententia quoad omnia, scilicet dignitates, successiones & reliqua legitime natis æquiparentur: cum enim non tam effectus naturæ, secundùm quam omnes æqualiter nascimur, sit, quàm legis disponentis, ut aliquis pro legitimo habeatur, nihil interest, an lex alicujus nativitatem ab initio vel ex post facto ratam habeat & approbet, atque effectum matrimonij ad tempus nativitatis retrotrahat. Textus & Interp. *in cap. tanta. 6. Qui filii sint legitimi.* Barb. *in Coll. ibidem. n. 14.* Adeò ut etiam ex receptiori in praxi, & Cameræ Imperialis sententia ad bona quoque feudalia taliter legitimi admittantur. Mynsing. *Cent. 5. observ. 42.* Andreas Gail. *lib. 2. observ. 141. n. 2.* Fach. *lib. 2. controvers. c. 51.* Qua de re dictum superius *in Tit. de Feudis §. 2.*

Porro legitimi per rescriptum principis, ut in bonis paternis succedant, requiritur, quòd mater talium liberorum in uxorem duci non potuerit, vel saltem non pro dignitate, aut quia mortua est, vel aliàs lateat. Deinde quòd nulli extent liberi ex matrimonio justo procreati, quibus extantibus legitimi excluduntur, *l. imperialis. 23. Cod. de Nuptiis. Novellâ 89. cap. 9.* Possit tamen filium naturalem

etiam

etiam extantibus justis liberis à Principe de plenitudine potestatis ad successionem legitimari, dummodo pater pro tali legitimatione supplicans justorum liberorum mentionem fecerit, nec legitimato plus relinquat, quàm uni filiorum, cui minimum relinquit, docet Gail. *d. l. 2. Observ. 142. num. 8. & seq. arg. dictæ Novell. 89. cap. 3.* In quâ Observatione idem Author etiam alia notabilia tractat, ut: an præjudicium aliorum agnatorum consideretur in legitimatione liberorū? An legitimatio non extantibus justis liberis facta irritetur his supervenientibus? An fæminæ excludantur per legitimum, ubi statutum est, quòd non succedant extantibus masculis? quæ ibidem videri poterunt. Easdemque quæstiones etiam proponit Harpr. *ad princ. Inst. hoc tit. n. 280. & seq.* ubi singulas negativè resolvit.

9 Notant quoque communiter Doctores, differentiam esse constituendam inter legitimationem & dispensationem: etenim legitimatus dicitur restitutus natalibus, & censetur prima ejus nativitas approbata, habeturque quoad omnia legitimus: dispensatio autem fit tantum quoad aliquos particulares effectus, sicut in foro Ecclesiastico frequens est, quòd Papa dispense cum illegitimis ad ordines, vel beneficium; & hæc dispensatio est strictæ interpretationis, nec extenditur ultra casus, & effectus in ea expressos. Item cum de Jure non soleant legitimari seu natalibus restitui, inter quorum parentes non potuisset consistere matrimonium, uti sunt incestuosi & adulterini, idèd si talibus princeps extra ordinem gratiam facere voluerit, ex multorum Doctorum sententia saltem in du-

bio potius dispensasse, quàm legitimasse censetur, & tales dispensati non veniunt in dispositione legis vel statuti, quoties de legitimis vel legitimatis liberis aliquid statuitur, nisi princeps de plenitudine potestatis nominatim aliter disposuerit, vel ex verbis privilegij alia ejusdem intentio colligatur, Andreas Gail. *dicta observ. 142. num. 17.* latè Covar. *de Matrimonio: parte 2. c. 8. §. 8. & seq.*

Et hoc sensu forsitan etiam intelligenda est regula Cancellariæ, quæ olim erat 48. hoc vero 50. *de Dispensatione super defectu natalium*, ubi S. Pontifex in dispensatione super defectu natalium, ut illegitimus possit succedere in bonis temporalibus, vult poni clausulam, quòd non præjudicetur illis, ad quos successio bonorum ab intestato pertinere debeat: quam clausulam tantum habere effectum, ut sic dispensatus deficientibus alijs consanguineis excludat fiscum, & possit succedere ex testamento, sustinet Fachinæus *lib. 3. Controv. cap. 62.* Cujus sententiam refert, nec refutat Joann. à Chokier *in Commentario ad eandem Regulam*, quæ apud eum est 49. contra alios, qui putant, clausulam intelligi de solis liberis naturalibus & legitimis simul, non verò de consanguineis collateralibus. Expediret sanè super hoc dubio juris intellectu Legislatorem, ipsum S. Pontificem, qui post creationem suam semper solet has Regulas renovare, consulere *juxta l. 1. Cod. de Legibus.*

Defendit etiam idem Fachinæus *eodem libro disp. 58.* legitimationem unius principis non suffragari in territorio alterius principis quoad bona ibidem sita, ejusque jurisdictionem spectantia.

De Successione Ascendentium.

10 SI defunctus nullos filios aut descendentes reliquerit, successio defertur ascendentibus seu parentibus. Inter hos autem semper proximior excludit remotiorem, nec datur jus repræsentationis. E. g. si defunctus reliquit matrem suam & avum paternum, sola mater succedet; quia inconveniens est, ut superior repræsentet inferiorem, pater filium, &c.

Deinde ascendentes nunquam excluduntur quidem à collateralibus, tametsi propinquioribus in gradu: e contra autem nec ipso omninò excludunt collaterales, quia Fratres & Sorores duplicis vinculi, id est, defuncto ab utroque parente conjuncti unà cum ascendentibus ad hereditatem sui fratris admittuntur. Imò si defunctus patrem & fratrem, & ex altero fratre jam mortuo filios reliquerit, isti filij fratris jure repræsentationis unà cum patre & fratre defuncti succedunt. *juxta Novellam. n. 8. Cap. 2. § 3.* Et quia lex tantum fratres duplicis vinculi vocat ad successionem cum ascendentibus, ideò communiter DD. inferunt, fratres ex uno tantum latere defuncto conjunctos, videlicet consanguineos aut uterinos, ab ascendentibus excludi.

Aliter autem succedunt ascendentes, si soli sint, & aliter si cum fratribus defuncti concurrant: nam si soli sint, succedunt in stirpes, & si defunctus reliquerit avum paternum ex unâ parte, & ex alterâ avum ac aviam maternam, heredi-

tas dividetur bifariam, & medietatem capiet avus paternus, alteram inter se dividet avus & avia materna. Si verò cum ascendentibus concurrant collaterales, successio fiet in capita, & in tot partes dividetur hereditas, quot sunt personæ succedentes, nisi fortassis, ut præmissum, filij ex uno fratre defuncto jure repræsentationis veniant; qui tantum capient portionem sui patris, quem repræsentant. *dist. Novell. 118. Cap. 2. § 3.* Verùm hæc ita se habent, si de parentibus naturalibus & legitimis simul loquamur. Parentes verò legitimi tantum, id est, adoptivi, filijs suis adoptatis (quando adoptio est facta ab extraneo) vel arrogatis non succedunt. *DD. ad §. 2. § 3. Inst. de Adopt.*

Circa parentes naturales tantum jura successionum sunt correlativa, adeoque sicut filius naturalis tantum succedit patri in duabus uncis, ita vicissim eidem pater; & sicut idem filius succedit matri in universum, ita & vice versâ mater. *authent. licet. Cod. de Naturalibus liberis.* Similiter, sicut spurij non succedunt patri, cum incerti præsumantur; & nati ex damnato coitu, neque patri, neque matri, ita e contra spurij non succedit pater seu patrem se allegans, & damnatis nec pater nec mater. *l. si spurius. 4. ff. Unde cognati. authent. ex complexu. Cod. de Incestis nuptiis.*

De Successione Collateralium.

11 COLLATERALES illi dicuntur, qui quidem nec à nobis geniti sunt, nec nos ab ipsis, sumus tamen ex eodem sanguine

propagati, unde & consanguinei nostri appellantur. Ex his alij dicuntur *agnati*, qui ex linea paterna nobis conjuncti sunt,

alij *cognati*, qui ex linea materna; quamvis generaliori significatione aliquando cognati omnes consanguinei vocentur.

De jure antiquo Digestorum erat differentia in successione constitucnda inter agnatos & cognatos, & absq; extantibus agnatis non admittebantur cognati, hodiè verò in Novellis Justinianis jura agnationis & cognationis confusa sunt, & illa differentia successione sublata. In feudalibus tamen adhuc discrimen inter agnationem & cognationem constituitur, hoc ipso, quòd in Feudo ordinariè feminae, & omnes per lineam foeminae descendentes à successione Feudi excludantur.

Inter collaterales primum locum obtinent fratres & sorores. Sunt autem fratres alij *Germani*, sive *duplicis vinculi* ab utroque parente conjuncti, alij *consanguinei*, cum quibus eundem patrem, sed diversam matrem; alij *uterini*, cum quibus eandem matrem, sed diversum patrem habuimus.

Porrò fratrem germani succedunt defuncto exclusis consanguineis & uterinis, si de bonis allodialibus loquamur; in feudalibus autem juxta communiorem sententiam consanguineos una cum germanis admitti, in *Titulo de Feudis* dictum. Imò & fratrum germanorum liberi mortuis suis parentibus in eorum locum jure representationis ac in stirpes succedunt, excluduntque uterinos ac consanguineos. Post fratres autem Germanos eorumque liberos primi gradus neque duplicitas vinculi neque jus representationis amplius attenditur, sed imprimis fratres ex uno latere conjuncti vocantur; ijs verò deficientibus ad reliquos consanguineos

sine differentia, masculi sint an feminae, agnati vel cognati, successio in capita devolvitur, & semper proximior in gradu excludit remotiorem, & qui in eodem suat gradu, simul admittuntur. *di. Nov. 118. cap. 3. & seq.* Quòd si fratrum filij soli fuerint, eos suo patruo vel avunculo non in stirpes, sed in capita succedere, ex frequentiori Doctorum calculo, verbis & mente legum, ac constitutione Caroli V. in Comitijs Spiresibus lata probat. Harpr. *ad princ. Inst. hoc tit. n. 423. & seq.*

Sed non est sine difficultate, utrum, si defunctus fratrem consanguineum & uterinum vel alios agnatos & cognatos in pari gradu reliquerit, atque isti simul succedant, debeat fieri distinctio bonorum, ita ut in bonis paternis frater consanguineus vel agnati, in bonis autem maternis uterinus vel cognati succedant? Talem distinctionem faciendam esse suadet textus in *l. de emancipatis. 13. §. 2. Cod. de legitimis heredibus.* & docet Glossa in *authent. post fratres*, in *Verbo filij Cod. eod. titulo.* Covar. in *Epitome successionum. n. 8.* & plures alij. Verùm cum hodiè in saepe dicta *Novella 118.* Justinianus fratres consanguineos & uterinos, agnatos & cognatos sine distinctione æqualiter ad hereditatem defuncti vocaverit, videtur menti Imperatoris conformius, ut hac in parte, quidquid fuerit de jure priorum legum, nulla differentia bonorum sit adhibenda, Ratio rationis est, tum quòd bona, quæ ad defunctum pervenerunt, desiderint esse bona paterna vel materna, & sint facta propria ipsius defuncti; tum etiam quòd aliàs illa æqualis agnatorum & cognatorum ad successionem vocatio sapissimè

mè destitueretur suo effectu, si nimirum defunctus vel tantum paterna, vel tantum materna bona habuerit. *Fach. lib. 6. Controvers. cap. 5. Hunnius lib. 3. Variarum Resol. Tractatu. quæst. 37.*

13 Circa fratres legitimos tantum, ac naturales tantum breviter notandum est, quod legitimi tantum seu adoptivi non succedant sibi invicem, nisi ab aliquo ascendentium adoptati sint. *l. penult. §. 1. 7. Ideo. Cod. de Adoptionibus.*

Fratres naturales tantum, sicut & spurij tunc sibi invicem succedunt, si uterini sint, sive eandem matrem habuerint, non autem si diversam, *l. 2. §. 4. ff. Unde cognati.* Nota verò Covar. de Matrimonio. parte 2. c. 8. §. 5. in fine. si defunctus reliquerit fratrem ex iustis nuptijs procreatum, & fratrem naturalem tantum, illum huic preferri. De natis ex damnato coitu, an sibi invicem succedant, pro utraque sententia videantur Doctores apud Covar. d. loco n. 26. *Fach. dicto lib. 6. cap. 10.* ubi ille quidem affirmativam sequitur, isti verò negativa magis pla-

cet, eò quod in his damnatis nullum consideretur naturale vinculum arg. *auth. ex complexu. Cod. de Incestis nuptijs.*

Demum ad hunc ordinem collateralium etiam addendum, quod ex probabiliori sententia, licet quidam aliter doceant, collaterales in defectu propinquiorum ad successionem admittantur quasi in infinitum, quotocunque gradu sint defuncto conjuncti, dummodo suam genealogiam probare possint. *l. 2. §. 1. ff. de Suis & legitimis. §. 3. Inst. de legitimâ agnatorum Successione.* Non obstat. *§. fin. Inst. de Successione cognatorum,* ubi dicitur, agnatos succedere, licet in 10. sint gradu: nam ibi decimus gradus tantum pro exemplo remoti gradus, non verò pro restrictione ponitur, cum non facile consanguinei inveniantur, qui ulteriorem gradum exactè probare valeant. Sed hic bene attendendum est, ne consanguinitas & affinitas inter se confundantur, quia affines nullum jus successionis prætere posse possunt. *l. affinitatis. 7. Cod. Communia de successioneibus.*

De Successione Conjugum, & ex aliquo consortio conjunctorum.

15 Quantùm ad Successionem Conjugum ante omnia attendendum est, an conjuges aliqua pacta dotalia vel nuptialia instrumenta confecerint, in quibus frequenter disponere & convenire solent, ut, si unus ex conjugibus sine liberis moriatur, tunc ad superlitem conjugem vel omnia, vel certa bona exclusis consanguineis devolvantur, qualia pacta ex notissima Germaniæ consuetudine valere & ex diversis Camerae Imperialis præjudicijs confirmata esse, testatur Mynsinger *Cent. 2. Obs. 33. n. 10.*

Quod si nulla talis dispositio inter conjuges præcesserit, tunc primum superstes conjux conjugi defuncto ab intestato in omnibus bonis succedit, si nullo omnino extent consanguinei ipsius defuncti. *lib. unicâ. Cod. Unde vir. & uxor.*

Aliquando tamen etiam extantibus liberis vel alijs consanguineis uxor viro, & contra vir uxori succedit, si nimirum defunctus multa bona reliquerit, & conjux superstes pauper sit, ne in opprobrium conjugis defuncti mendicare, aut alias non secundum statum suum decen-

ter vivere cogatur. Isto tamen casu successio non fit in omnibus bonis, sicut in priori, sed si res vel pauciores adsint filij quartam partem bonorum, si plures, saltem portionem virilem, id est, tantam, quanta uni ex liberis vel consanguineis obtingit, conjux ex bonis defuncti conjugis accipiet.

Est præterea differentia notabilis, an conjux pauper succedat cum filijs, vel an cum alijs consanguineis: nam si cum filijs succedat, tantum usumfructum acquirat, proprietatem verò ipsis liberis servare tenebitur, neque de ea ullatenus disponere poterit, sed si succedat cum alijs consanguineis plenum dominium consequitur. *Authent. præterea. Cod. Unde vir & uxor. Novell. 117. c. 5.*

26 Quemadmodum porrò in defectu

consanguineorum Jura successionem conjugibus dederunt, propter perpetuum vitæ inter eos consortium, divini ac humani Juris communicationem, *l. 1. ff. de Ritu nuptiarum.* ita propter simile aliquod consortium non extantibus cognatis aut conjuge succedunt, & Fiscum excludunt consortes seu Collegæ alicujus corporis sive Collegij Jure non reprobati, Legio respectu commilitonum; socius imperialis liberalitatis (id est, quando duobus simul aliquid à Principe donatum est) respectu socij sine legitimo hærede defuncti; Ecclesia respectu personarum divino servitio addictarum, quæ de re textus sunt in *l. 1. § 3. Cod. de Hereditatibus decurionum l. unicâ. Cod. Si liberalitatis imperialis socius, §c. l. si quis Presbyter. 20. Cod. de Episcopis & Clericis.*

De Successione Fisci.

27 **F**iscus nomen suum traxisse creditur à fiscis sive sportis, quibus pecuniæ publicæ olim asportari & concludi solebant, aliòque vocabulo etiam Camera, seu ærarium Principis appellatur. Quamvis autem fiscus veniat Jure regalium, & originaliter tantum ad summum Principem pertinuerit, hodie tamen etiam inferiores Principes & Domini territoriorum, qui in alijs quoque regalibus utuntur, imò in nonnullis locis etiam inferiores Judices & Magistratus Jura fisci ex inveterata quadam consuetudine sibi arrogant. *Reiger. in Thesaur. Juris. in V. fiscus. n. 4. § 9.*

Igitur si nulli prorsus adsint legitimi heredes bona defuncti prætendentes, tunc per publicum proclama seu patentes literas in loco publico affixas vocari

debent omnes consanguinei, & qui in hereditate defuncti jus aliquod se habere existimat. Quòd si tales literæ per hebdomades aut menses aliquot juxta singulorum locorum consuetudinem affixæ fuerint, & nullus heres vel actor apparuerit, tunc bona hereditaria tanquam vacantia fisco deferuntur; nisi verò fiscus illa intra quadriennium agnoverit, possessor bonorum se adversus fiscum præscriptione tueri poterit. *l. 1. § toto tit. ubi DD. Cod. de Bonis vacantibus.*

Speciale est circa peregrinos, quòd, si 18 in remotis locis moriantur, tunc omnis quidem cura adhiberi debeat, ut bona penes eos reperta ad ipsorum heredes deveniant, si verò propter distantiam locorum nullus heres indagari possit, talia bona nec fiscus, nec hospes, in cujus hospiti-

rio peregrinus decessit, sed Episcopus loci occupare, & ad pias causas erogare debeat, *Auth. omnes peregrini. C. Communia de successioneibus.*

- 19 Aliquando fiscus succedit, exclusis omnibus alijs heredibus, nimirum in bonis illorum, qui atrocius aliquod delictum perpetrarunt, veluti crimen læsæ Majestatis, vel hæreseos, *l. quisquis. 5. Cod. Ad legem Juliam Majestatis. c. vergentis. 10. de Hæreticis.* Quod tamen hodiè circa hæreticos in Germania toleratos non procedit, sed nisi crimen specialiter sit exceptum, ordinariè in bonis damnatorum ad ultimum supplicium non

prius succedit fiscus, quàm si nec descendentes, nec ascendentes, nec collaterales intra tertium gradum supersint. Conjug quoque damnati dotem suam vel donationem propter nuptias accipit, aut si sine dote & pauper sit, succedet eo modo, quo superius de successione conjugis pauperis dictum est, idque de jure novo, licèt olim bona damnatorum generaliter fuerint fisco addicta, *Auth. bona damnatorum. C. de Bonis proscriptorum.* Plura de fisco videantur *in tit. ff. de Jure fisci.* quæ non pertinent ad præsentem titulum prolixius examinare.

§. III.

Quomodo Personis Ecclesiasticis ab intestato succedatur.

SUMMARI A.

20. Clericis qualiter succedatur in patrimonialibus.
 21. Gradus successionis qualiter computentur.
 20 **S**uppositâ illâ distinctione bonorum clericalium, quam superius *in Tit. de Peculio Clericorum* tradidimus, ad materiam præsentis tituli sciendum est, quòd sicut in bonis patrimonialibus, industrialibus & parsimonialibus plenaria dispositio tam inter vivos, quàm in ultima voluntate Clerici conceditur, & in ijs jure Laicorum utuntur, ita etiam, si intestati decedant, in his bonis proximi consanguinei Clericorum juxta ordinem in *præcedenti* §. positum succedant. *Glossa. in c. 1. in verbo. tradantur. & ibidem Barb. in Collect. DD. n. 2. hoc tit.* Henricus Zoësius *eodem titulo n. 1.*
- 21 Neque in hac successione computatio graduum secundum arborem canonicam

22. Quid si Clericus consanguineos non habeat.

22. Clericis qualiter succedatur in bonis prospectu Ecclesia acquisitis.

(quæ tantum ad matrimonium pertinet, quòd sicut ex duabus personis consistit, ita in eo duæ personæ ad unum gradum trahuntur) sed secundum arborem civilem instituitur, in qua generalis regula est, quòd tot sint gradus, quot personæ à communi stipite descendentes ipso stipite non computato. Unde ponamus, quòd defunctus reliquerit ex una parte filium sui fratris, & ex altera patrualem, id est, filium patruum, si jam ex arbore canonica fieret computatio filius fratris & filius patruum æqualiter succederent, cum eâ computatione uterq; sit defuncto in secundo gradu conjunctus. At verò juxta computationem civilem filius fratris excludit patrualem etiam abstrahendo

do à jure repræsentationis, quia patruelis est defuncto in quarto, filius patris autem in tertio gradu conjunctus. Videatur Card. Tuscus *V. successio. concl. 861. n. 91.* Circa liberos illegitimos Clericorum in sacris constitutorum (secus volunt, si in minoribus tantum) non habere locum successionem, quam superius naturalibus tantum adscripsimus, & magis accenseri adulterinis, quibus non hereditas ne quidem matris, sed alimenta duntaxat (etiam ex redditibus beneficalibus. Laym. *in Theol. mor. lib. 4. tract. 2. c. 3. n. 4.*) debeantur, docet Glossa *in c. per venerab. 13. V. Adulterinis.* & *ibid. Panorm. n. 12. Qui filij sint legitimi.* Cov. *de Matrimoniop. 2. c. 8. §. 5. n. 23.* Cov. *h. t. consil. 2.* & textus est *in l. sacris 45. Cod. de Episc. & Clr.*

22 Quòd si nulli extent consanguinei Clerici defuncti, successio in bonis supradictis ad Ecclesiam, cui Clericus beneficus præsuit, tanquam spiritualem uxorem devolvitur, quo sensu intelligunt & interpretantur *c. quicumque 12. q. 3. c. 1. hoc tit.* Glossa, Panorm. & Barb. *ibid.*

Si verò defunctus Clericus nec consanguineos, nec beneficium habuerit, tunc fiscum Episcopalem succedere, asserit Panorm. *in c. 1. hoc tit. n. 1. & in 2. n. 2.* Episcopum enim habere fiscum & fiscalia jura, colligitur *ex can. si quis contumax. & can. si quis deinceps 16. q. 4.* & cum Glossa *in c. quia diversitatem V. præter ejus de Concessione præbenda.* tenent communiter DD. citati apud Barb. *de Offic. Episc. alleg. 107. n. 16.*

Videtur quidem hætenus dictis ob stare *c. 2. hoc t.* ubi bona Clerici defuncti jubentur distribui in quatuor partes, & u-

na Episcopo, altera Ecclesiæ, tertia pauperibus, & quarta parentibus assignari; sed hunc textum specialiter loqui de servis, qui olim manumissi in Presbyteros ordinati fuerunt (quibus civiliter non est cognatio saltem collateralium successionem prætere valens §. *quod autem. 6. Instit. de Cap. diminut. juncto princ. de Servili cognatione*) exponit Glossa, Panorm. & Barb. *ibidem.*

Posset quoque opponi *cap. Episc. 34. causâ 12. q. 2.* ubi dicitur, quòd Episcopus, qui filios aut nepotes non habet, alium quam Ecclesiam non debeat relinquere heredem. Ergò videntur collaterales à successione exclusi; sed hunc locum de consilio, non de præcepto interpretatur Glossa *ibidem V. alium,* & Covar. *in c. 1. de Testamentis. n. 5.*

In bonis prospectu Ecclesiæ acquisitis nulli heredes præter Ecclesiam de jure succedunt Text & DD. *in cap. 1. hoc tit.* Quòd si defunctus in diversis Ecclesijs habuerit beneficia, bona ipsius inter Ecclesias juxta proportionem reddituum ex singulis Ecclesijs perceptorum dividuntur, *c. relatum 12. de Testamentis.* Cæterum quid nomine Ecclesiæ intelligatur, ita distinguitur *in d. c. relatum.* ut, si defunctus unum tantum successorem in beneficio habeat, v. gr. Episcopus vel Patrochus, tunc huic bona consignanda sint, qui ea cum reliquis Ecclesiæ bonis in timore DEI dispenset: si verò successor defuncti sit totum collegium Clericorum aut Canonicorum, tunc bona non sint tradenda successori in Canonatu, sed ad communem Capituli massam conferenda.

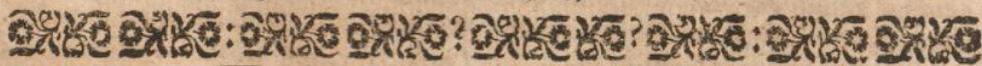
Consuetudine autem introduci posse,

ut successio in bonis Ecclesiasticis ad Episcopum vel alium Prælatum Ecclesiasticum pertineat, textus est, & ibi tradunt Interpretes in *c. fin. de Offic. Ordinarij in 6.* Imò si quorundam locorum usu & consuetudine constanter receptum sit, ut distributio, quæ fit in *c. 2. h. t.* & de qua paulò antè dictum, videlicet inter Episcopum, Ecclesiam, pauperes, & cognatos, generaliter in bonis Clericorum ab intestato defunctorum observetur, non audeam improbare *arg. c. relatum. 12. de Testamentis.* An autem pariter consuetudine introduci possit, ut generaliter in his bonis ad heredes sanguinis devolvatur successio? Videantur, quæ copiosius pro negativa dixi in *tit. preced. n. 3.* & Laym. in *Theologia moral. lib. 4. tractatu 2. c. 3. n. 7.*

Illud demum advertendum, si non constet, Clericum defunctum habuisse alia bona, in dubio, & si beneficiatus

fuerit, præsumi prospectu Ecclesiæ acquisita *c. 1. de Peculio Clericorum*, ideòque prætendentibus successionem incumbet probatio, quòd adsint bona alterius qualitatis. Item quamvis in ordine ad dominium pecunia non semper succedat in locum rei, nec res in locum pecuniæ *l. qui vas argenteum. 48. §. fin. ff. de Furtis l. si ex ea 6. Cod. de Rei vindicatione*, aliud tamen est in bonis prospectu Ecclesiæ acquisitis in ordine ad obligationem restituendi Ecclesiæ, quæ semper talia manent, licèt v. gr. Clericus ex pecunia prædium emerit, *d. c. 1. §. 4. de Peculio Clericorum.*

Et hæc circa Successionis in bonis Clericorum; circa bona autem Religiosorum & ingredientium Monasteria pluribus dicetur inferiùs in *Titulo de Regularibus, & transeuntibus ad Religionem.* Sicut & reliqua materia suis locis tractatur.



TITULUS XXVIII.

De Sepulturis.

SUMMARI A.

1. Olim cadavera non licebat sepelire in Ecclesia,
2. Cur Cadavera in locis sacris sepeliantur.
3. Jus funerandi computatur inter jura parochialis.
4. Quilibet debet sepeliri in Ecclesia parochiali nisi habeat sepulturam electam, vel Majorum.
5. Uxor sepeliri debet cum marito.
6. Quid si sepulchra Majorum sint in diversis Ecclesiis.
7. Ad electionem sepultura qualis solemnitas vel probatio requiratur.
8. Non licet Religiosis parochiam alienam ingredi ad solvendum funus,
9. Videtur congruum, ut maritus post uxorem defunctus cum eadem sepeliatur.
10. Prælati Regularis potest sibi eligere sepulturam.
11. Religiosus decedens in loco remoto extra Monasterium potest sibi eligere sepulturam.
12. Novitius in Monasterio sepeliri debet, licèt ante mortem fuisset in proposito redeundi ad saculum.
13. Cum parochianus alibi eligit sepulturam, debetur parochi portio Canonica, & quid veniat hoc nomine?
14. Qualiter prohibitum sit aliquem inducere ad eligendam sepulturam,

15. *Tuuli*, in quibus aliquid accipi potest in sepultura.
16. Non licet propter mortuaria non soluta corpus inhumatum relinquere.
17. *Qui non gaudeant sepulturâ Ecclesiasticâ?*
18. *Gravis metus quando excuset à transgressione legis humana?*
19. *Excommunicati etiam non denunciati privantur sepulturâ nisi excommunicati: si occulta.*
20. *Se ipsos occidentes qualiter sepeliantur.*
21. *Duellantes quando privandi sepulturâ.*
22. *Suspicientem duellum honoris defendendi causa aliqui saltem in conscientia excusant, quod non videtur practicè admittendum.*
23. *Etiam suppositâ sententiâ illò excusante occumbens, in tali duello privetur sepulturâ.*
24. *Multa sunt sine culpa vera, qua non sunt sine culpa præsumpta.*

I **D**iversos apud diversarum gentium Nationes extitisse modos procedendi cum corporibus defunctorum, heroico carmine narrat Silius Italicus & post illum Cassianus in *Catal. gloria mundi*. p. 2. *confid.* 5. alibi feris, alibi igni, aquis alibi aut aëri lentâ tabe diffusentia committebantur, &c. Sed inter Christianos usitatus mos est defunctorum corpora in terram defodere, ut juxta illud *Gen. 3. Cap. 7. 19. Homo de terra sumptus, & pulvis, rursus in terram & pulverem revertatur.* In quem finem pie admodum Majores nostri cum ipsa nascente Ecclesia constituerunt cœmeteria seu loca Deo consecrata, in quibus fidelium cadavera tumularentur: quamvis olim prohibitum fuerit, ne quispiam ipsa in Ecclesia (ubi Christus immolatur, cui mors ultrâ non dominabitur) sepeliretur. *c. præcipiendum. 15. causa. 13. q. 2.* postea tamen partim Jure, partim consuetudine introductum est, ut Episcopis, Abbatibus aliisque pijs, & honestioribus præsertim Laicis in ipsa Ecclesia locus sepulturæ concederetur *c. nullus. 18. causa. 13. q. 2.* † Quòd verò cadavera potiùs in locis sacratis, maximè prope templa constitutis, quàm in profanis sepeliantur, fit, ut minùs à spiritibus immundis vexentur, ut animæ consequantur patrocinium Sanctorum, qui-

bus Ecclesia cum cœmeterio dedicata est, ut vivi templum intrantes sæpiùs in suis precibus defunctorum & ibi sepulcorum memores reddantur. *c. cum gravia. 17. & c. anima 22. d. q. 2.*

Quæritur autem I. an omnes Ecclesiæ habeant jus sepeliendi defunctos? *3.* Jus funerandi computandum esse inter jura Parochialia, propterea cessante privilegio vel consuetudine ne quidem Monasteria, quæ populum aut Parochiam non habent, extraneos defunctos sepelire posse, præter suos Religiosos Professos & hospites itidem Religiosos apud eos morientes *c. 1. causa. 16. q. 1. c. in nostra. 10. h. t.* Dico cessante consuetudine; nam hodie omnia Monasteria vel ex privilegio vel consuetudine jus sepeliendi defunctos habere, saltem si ibi sepulturam elegerint, refert Lancellotus in *suis Instit. de Sepult. §. 1. in gl. & si juxta textum in c. 2. in fine h. t. in 6.* valet electio sepulturæ etiam in loco minùs Religioso, ergò multò magis hodie in quolibet loco Religioso sepultura eligi poterit. Cæterùm jus sepeliendi, ac cœmeterium alicui Ecclesiæ per Episcopum rectè concedi, decisionem Rotæ adducit Barb. *de Offic. Par. p. 3. cap. 26. n. 14.*

Quæritur II. An ergo quilibet in sua Ecclesia Parochiali vel ejus cœmeterio sepeliendus *4*

peliendus fit. *¶* Imprimis attendendum
 esse, an defunctus certam aliquam sepul-
 turam in alia, quàm sua Ecclesia Parochiali
 elegerit, quòd cum Jura omnibus permit-
 tant etiam filio, sine consensu patris,
 etiam in quacunque Ecclesia vel cœmete-
 rio, eius voluntatem implere modis om-
 nibus oportet. *c. 4. de causâ 13. q. 2. §. 1. h. t.*
c. 4. & passim. Eod. in 6. Sin autem inte-
 status quis decefferit, cuius tamen Majores
 certam pro sua familia constituerint
 sepulturam, in hac potius, quàm Eccle-
 sia Parochiali tumulari debet. *c. 2. & 3.*
hoc tit. in 6. Quòd si denique nec defun-
 ctus ipse, nec Majores eius certum se-
 pulturæ locum sibi determinaverint, ad
 Ecclesiam suam Parochialem, quamvis
 extra eam mortuus fuerit, deferendus e-
 rit, dummodò ad illam commodè de-
 terri possit. *d. c. 3. h. t. in 6.* Aded, ut si
 quis alienum Parochianum contra jus
 proprij Parochi sepelierit, possit ad resti-
 tutionem cadaveris, cum omnibus, quæ
 occasione sepulturæ quomodolibet acce-
 perit, conveniri. *c. ex parte. c. & c. cum*
liberum. 6. h. t. c. 1. Eod. in 6. Porrò no-
 mine Parochiæ non tantùm venit locus,
 ubi quis *verum domicilium* habitationis
 perpetuæ tanquam civis & incola collo-
 cavit, sed etiam *quasi domicilium*, si ni-
 mirum in loco per notabile tempus, ut
 per majorem anni partem, aut defacto
 habitârît, aut saltem animo habitandi ad-
 venerit: istud enim *quasi domicilium*, ex
 recepta DD. sententia fundat jurisdic-
 tionem fori pœnitentialis ad recipienda Sa-
 cramenta & Ecclesiasticam sepulturam.
 Sanch. *de Matr. lib. 3. disp. 23. num. 52.*
 Tusc. *L. S. Concl. 198. num. 7.* Decisum
 est tamen *in c. 3. h. t. in 6.* quòd habens

domicilium in civitate vel castro, quando
 se transfert in villâ recreationis, causâ, vel
 ut ruralia exerceat in eadem, si non electâ
 sepulturâ ibidem decedat, non in Ecclesia
 dictæ villæ, sed in sua Parochiali, vel se-
 pultura Majorum debet sepeliri. Si de-
 functus in duobus locis æqualiter domi-
 cilium habuit, v. g. in uno per æstatem,
 in altero per hyemen, & in duabus Ec-
 clesijs Parochialibus Sacramenta frequen-
 tare soleat, in illa sepelietur, in qua decef-
 sit; vel si extra utramque mortuus sit, ad
 quam arbitrio propinquorum facilius de-
 portari poterit: ubi enim duo vel plures
 habent æquale jus, & singuli in solidum
 ad rem, ordinariè melior solet esse præ-
 occupantis conditio, arg. *c. cum plures. 8.*
de Offic. deleg. in 6.

Circa uxores speciale est, quòd, sicut
 in vivis relicta familiâ propriâ secutæ
 sunt viros suos, ita post mortem non in
 sepulchro familiæ, sed maritorum tumu-
 landæ sint, nisi propriam sibi met elegerint
 sepulturam, vel nisi divortium per-
 petuum ex causa adulterij, vel hæresis (se-
 cùs si temporale tantùm ex causa sævisiæ,
 vei morbi contagiosi) intervenerit, nec id
 ante mortem reconciliatum sit. Quòd
 si aliqua plures successivè maritos habue-
 rit, cum ultimo, cuius nomen & statum
 retinuit, sepelietur. Text. & DD. *in*
cap. unaquaque. 3. causâ. 13. q. 2. cap.
3. hoc t. in 6.

Quæritur III. Quid dicendum sit,
 si sepulchra Majorum sint in diversis
 Ecclesijs? *¶* In hac quæstione tres casus
 esse distinguendos. I. Si in una Ecclesia
 sepultus sit Abavus, Proavus, in alia verò
 Pater & Avus, Filius propter Majorem
 conjunctionem cum Patre & Avo sepe-

lietur. II. Si Avus, Proavus, & Abavus in uno loco sepulti sunt, Pater verò elegerit sepeliri in alio, filius non cum patre, sed potiùs cum Avo & Proavo sepelietur, per text. in *c. fraternitatem* 3. *Ext. & c. is qui* 3. *h. t. in 6.* ubi dicitur, quemlibet in eo loco sepeliendum esse, in quo parentes & majores ab antiquo soliti sunt tumulari. III. Si Pater, Avus, & Proavus in diversis locis tumulati sint, nonnulli censent, filium in Ecclesia Parochiali sepeliendum esse, quasi hoc casu cesset sepulchrum Majorum; alij contra volunt, Patrem sequi decere, autoritate text. in *c. unaquaque* 3. *causa* 13. *q. 2. §. item in novo.* Vid. Syl. V. *sepultura* n. 8. Mihi prior sententia videtur verior; pro conciliatione tamen alteram tunc amplector, si pater non simpliciter pro se tantum, sed universim pro sua familia sepulturam elegerit, de quo casu non obscurè loquitur text. in *d. §. item in novo.*

7 Quæritur IV. Utrum ad electionem sepulturæ requiratur aliqua solennitas? R. Quamvis electio sepulturæ sit species ultimarum voluntatum, ut per Gloss. addit. in *cap. 1. hoc tit. in 6. in V. predictos. arg. cap. Ultima 4. causa* 13. *q. 2.* nihilominus tamen, cum sit dispositio ad *pias causas*, probabilius iudico, nullâ alia solennitate muniri debere, nisi quòd eligens sit pubes *c. penult. h. t. in 6.* compos mentis, & sufficienter constet de ejus voluntate: nam quòd favore militiæ in *tit. de Militari testam.* & favore Patriæ potestatis in *L. hac consultiissima*. 21. *§. ex imperfecto C. de test.* concessum est, ut testamentum militis & patris inter liberos nullam solennitatem, sed tantum probationem requirat, idem etiam DD.

communiter & recte ad *pias causas*, favore earundem, & propter salutem animæ, pro qua defunctus tale testamentum fecit, extendunt, & ita, ut ne quidem duo testes, de quibus fit mentio in *c. relatum*. 11. *de Testam.* ad substantiam necessarij sint, Cov. in *c. relatum. num.* 12. Tyraquel. *de Privil. pia cause. privil.* 2. Quòd verò ad probationem electionis sepulturæ attinet, illa non nimis exacta requiritur, quia licet præjudicium Parochialis Ecclesiæ interveniat, id tamen non est valde notabile. Unde electionem sepulturæ probari posse per testes singulares, & unum etiam concurrentibus adminiculis, & quidem per solum Confessarium, cui tanquam interpreti voluntatis defuncti sit fides habenda *arg. l. 1. in fin.* & ibi *DD. ff. de V. O.* tradit Pasqual. in *Addit. ad Lauret. de Franch. in controu. inter Episc. & Regul.* p. 2. *q. 64. n. 3.* & seq. Solum tamen propositum eligendi sepulturam, antequam quis actu eligat, nihil operatur. Lauret. *de Franch. d. q. 64.*

8 Quæritur V. An Religiosi, quibus vel ob electam sepulturam, vel sepulchrum Majorum jus funerandi cadaver competit, possint propriâ autoritate illud de domo tollere, & per alienam Parochiam processionaliter ad suam Ecclesiam deferre? R. Omnium primò attendendam esse loci consuetudinem, vel specialia pacta cum Parocho inita. *arg. c. 1. de Pact. in 6.* Cæterum abstrahendo à speciali consuetudine, pacto, vel privilegio, Juri conformius censeo, non licere ad tollendum funus alienam Parochiam sine licentia Parochi ingredi. *arg. c. un. 13. q. 1.* Pro quâ sententia etiam Bullam Leonis X. allegat

legat Zypæus in *Anal. Jur. Pont. t. de Sepult. n. 5.* & seqq. eo ferè modo, quod de Jure Civil. cuilibet quidem competit jus venandi, alienum tamen fundum ingredi à domino prohiberi potest. *S. fere 12. l. de Res. divis.* Notandum proinde est, quòd Parochi corpora defunctorum in Ecclesijs Religiosorum humanda usq; ad Ecclesias præfatas associare possint, & ibi permanere, non tamen cum stola, neque ibidem decantantes aut aliam functionem facientes. Ita ex Declar. Card. & Tamburino docet Petrus de Murga in *quest. past. p. 3. q. 7. n. 6.*

9 Quar. VI. An, si uxor specialem sepulturam sibi elegerit, & ante Maritum defungatur, debeat Maritus postea sine electione sepulturæ decedens cum illa sepeliri? Panorm. quamvis primâ fronte id affirmaverit, tamen mox in negativam magis propendere videtur in *c. de uxore 7. h. t. n. 7.* eò quòd Jura tantum de Uxore loquantur, neque fæmineo vocabulo masculi contineantur, ut ait J. C. in *l. ff. de Leg. 2.* & uxor quidem virum, non autem vir uxorem sequatur.

Ego puto non improbabiler hoc modo distingui posse, ut si quidem Maritus habuerit *sepulchrum Majorum*, debeat potius exemplo Patriarcharum cum suis patribus tumulari. Sin autem nec specialiter *electum* nec *sepulchrum Majorum* habeat, & matrimonium in concordia transactum sit, existimo satis congruè dici posse, maritum potius cum uxore, quàm in Ecclesia Parochiali sepeliendum esse; etenim propter individua vitæ societatem, affectionem & unionem conjugalem Jus disposuit, ut uxor sepelire-

tur cum marito; quæ ratio, cum etiam ex parte mariti procedat, idem fanè & circa hunc statuendum erit *c. inier corporalia 2. vers. sicut ergo de Translat. Episc.* quæ extenso Juris latius ex præsumptâ voluntate Mariti defuncti induci potest, si enim scit uxoris electam sepulturam & non facit contrariam dispositionem, videtur planè ob maritalem affectionem eandem tacitè saltem etiam elegerit, ut, *quarum mènes una fuit in Domino, eorum quoque corpora sepultura non separet*, sicut in simili dicitur in *c. unaquaque 3. causa. 13. q. 2.*

10 Quaritur VII. An Prælatus Regularis possit sibi eligere sepulturam? Affirmativa communis est apud Pasqual. in *addit. ad Laurent. de Franck. p. 2. q. 61. n. 3.* arg. à contrario sensu *cap. fin. h. tit. in 6.* nam ibi decernitur, Religiosos non posse sibi eligere sepulturam, qui cum alterius potestati subjecti sint, velle *proprium* non habent: unde cum Prælati circa ea, quæ pertinent ad regimen Conventûs & sui ipsorum, habeant *suum velle*, poterunt eligere. Verùm advertendum esse ait Pasqual. *d. l.* quòd huiusmodi electio, sicut quælibet potestas, debeat esse rationalis; unde nullam fore censet electionem sepulturæ, si eligeret Prælatus in loco, quò deferri non posset sine notabilibus expensis: aut ex tali electione læderetur honor & bona opinio Religionis, sicut læderetur, si non appareret specialis prærogativa loci electi, quæ esset præponderans motivum ad relinquendam rationabiliter sepulturam in proprio Monasterio.

Quaritur VIII. An Religiosi inferiores possint sibi eligere sepulturam, si extra Monasteria decedant? Etiam hic affirma-

tiva communior & probabilior est, dummodo Religiosus ita remotè à suo Monasterio decedat, ut ad id commodè deportari non possit: nam *in c. fin. h. t. in 6.* ubi Religiosis interdicitur electio sepulturæ, aperte additur hæc exceptio, nisi tam remotè à Monasterijs moriantur, ut commodè ad ipsa deferri nequeant. Pasq. d. p. 2. q. 60. num. 3. & plurimi apud eum cc. Facit text. *in cap. nimis iniqua. 16. de Excess. Pralat.*

12 Quæritur IX. An Novitius, qui sine electione sepulturæ decedit, sepeliendus sit in Monasterio, vel Ecclesia sua Parochiali: Pro Ecclesia Parochiali respondet Pet. de Ubaldis *de Canon. Episc. cap. 34.* Angelus *in V. Sepult. n. 26.* eò quòd Novitij non sint verè Religiosi seu de corpore Monasterij. Nihilominus dicendum est, Novitios in ipso Monasterio sepeliri debere, quia quoad plerosque effectus (extra votorum obligationem) Religiosis connumerantur; nimirum quoad Sacramentorù perceptionem, privilegium Canonis *c. Religioso. 21. de Sent. excom. in 6.* & fori, Navar. *Conf. 5. & 6. de Foro comp.* Sed quid si Novitius ante mortem fuisset in proposito redeundi ad sæculum, nunquid, quia tunc elegisset mori in sæculo, censendus foret etiam extra Monasterium elegisse sepulturam? Negativa verior est contra Syl. *V. Sepultura. q. 8.* quia solum propositum non extrahit Novitium à statu novitiorum, sicut nec voluntas mutandi Parochiam subtrahit à Jure Parochi. *arg. l. domicilium. 20. ff. ad Municipalem. & c.* sed requiritur factum solvens illum contractum, quo Novitius se tradidit experiendum Religionem, & ipse acceptavit religionem experiendam, Lau-

ret de Franch. *in Controv. inter Episc. & Regular. p. 2. q. 57.*

Quæritur X. Quid juris habeat Parochus, si Parochianus alibi elegerit sepulturam? R. Quòd debeatur ipsi portio canonica de ijs, quæ alteri Ecclesiæ, ubi sepultura electa est, occasione funeris obveniunt, ut qui Sacramenta administrando onus habuit cum vivente, post mortem eius etiam de funere aliquid emolumentum participet. Si quis in duobus locis æqualiter habuerit domicilium, & in tertio elegerit sepulturam, portio canonica inter utriusque domicilij Ecclesias dividenda erit. *cap. 2. hoc tit. in 6.* & quidem si de puncto Juris communis præsertim antiqui loquamur, hæc portio aliquando est dimidia, aliquando tertia, & aliquando quarta pars pro cuiusvis loci consuetudine, non tantum de candelis, oblationibus, panno tumbæ, & c. sed etiam de omnibus, quæ vel titulo institutionis, vel legati defunctus pro anima sua Ecclesiæ electæ sepulturæ reliquerit. *c. 4. c. omnium super 8. c. certificari. 9. c. in nostra. 10. h. t.* Specialiter tamen excipitur *in c. fin. de Testam.* quòd non sit solvenda portio Canonica de his, quæ pro fabrica Ecclesiæ, pro ornamento, luminaribus, anniversario, septimo, vigesimo, trigesimo die, sive alijs ad perpetuum cultum Divinum legantur. Et quamvis *in Clem. dudum. 2. h. t. d. c. fin.* videatur abrogatum, nihilominus Gloss. *in d. Clem. in §. verum.* & Cov. *in c. Officij. de Testam. in 6.* censent, eandem Clementinam utpotè correctoriam & strictæ interpretationis non esse ultra FF. Prædicatores & Minores, de quibus loquitur, extendendam. Dixi porrò de puncto juris communis

munis hæc ita procedere: nam per Bullas & Privilegia specialia, item multorum locorum consuetudinem, Monasteria, & Religiosorum Ordines, vel nullam omnino portionem canonicam, vel non nisi de funera ibus propriè dictis, quæ scilicet eodem die cum funere deferuntur, uti sunt candelæ, pannus, oblationes, &c. persolvere tenentur. Sicut etiam *d. Clem. dudum*, circa portionem canonicam respectu Prædicatorum per privilegium Sixti, & respectu Minorum per privilegium Pij V. abrogatam esse, refert Syl. *V. Portio Canonica. in fin. & Miranda in Man. Pralat. tom. 2. q. 48. art. 8.* Vide etiam Tambur. *de Fur. Abb. tom. I. disp. 15. q. 17.* Molina *de J. & J. trañ. 2. disp. 215.*

14 Quær. XI. An liceat Religiosis aut Clericis aliquem inducere vel persuadere, ut in suis Ecclesijs eligat sepulturam? R. Id sub pœna excommunicationis S. Pontifici reservatæ & restitutionis cadaveris jam sepulti prohibitum esse *in c. 1. h. t. in 6. & Clem. cuprente. 3. §. sanè. de Pœnis.* Attamen rigor huius constitutionis ita communiter temperatur, ut procedat in electione irrevocabili, quæ voto, juramento, aut alio pacto *perpetuo* concipitur, non verò in electione mutabili, quæ fit per testamentum, codicillum, aut aliam promissionem revocabilem. Item cum textus loquatur de inductione circa proprias Ecclesias, non incurreretur censura, si Regulares inducant, ad eligendam sepulturam in aliena Ecclesia; pœnalia enim sunt strictè interpretanda. Pasqual. ad Lauret. *de Franch. de p. 2. q. 63. n. 2. & seq. Angelus in V. sepultura. num. 35. Nav. in Man. c. 27. n. 103.*

Quær. XII. Quomodo defendi possit

consuetudo, quæ undequaque inolevit, quòd pro sepulturis pecunia accipiatur? In *cap. cum in Eccl. 9. de Simonia*, dicitur horribile, quòd pro sepulturis & exequiis mortuorum aliquid exigatur, &c. Econtrà in *cap. ad Apostolicam. 41. de Simon.* damnantur Laici, qui id solvere recusant, quod Clerici pro exequiis mortuorum juxta laudabilem consuetudinem petunt. R. Non posse pro ipsa sepultura, nec pio loco DEO consecrato, tanquam pro rebus spiritualibus, aliquid temporale peti sine labe simoniæ, *c. quæst. 12. causâ 13. q. 2. c. abolenda. 13. hoc tit.* Verùm in consuetudine præsertim accedente non est iniquum, si aliquid petatur. I. Pro conservatione cœmeterij vel loci specialis sepulturæ, aut sustentatione cantorum. II. Propter specialem laborem, ad quem sepeliens, qui Párochus non est, non tenetur: sicut in simili pro lectione Missarum stipendium accipi potest. III. Pro sustentatione Parochi, qui aliàs exiguos redditus habet. IV. Cum decimæ *personales* passim in desuetudinem abierint, & difficile fuerit hominum substantias, dum viverent, perscrutari, ut sciretur, quantum quotannis lucrati fuerint, ideò fas est credere, in locum decimarum *personalium* mortuaria successisse, & Parochos contentos fuisse, quòd sibi post mortem cujuslibet summatim aliquid vice decimarum *personalium* exsolveretur. V. Quòd honor & præeminentia specialis sepulturæ (dammodo illa præeminentia sit propter respectum aliquem temporalem, ut quia est in loco sublimiori & conspicuiori) item obligatio Ecclesiæ, quòd nullum alium velit recipere ad locum electæ sepulturæ, quam eligentis familiam, sit

pretio æstimabilis, cum plurimis tam Theologis quam Canonistis censet Barb. *de Offic. Par. p. 3. c. 26. & seq.* Sed admonéo in hac quæstione, nullo modo esse licitum, sed contra Christianæ pietatis officium, & per Ordinarios castigandum, quòd propter exactionem pecu-

niariam seu mortuaria non soluta, defunctorum cadavera inhumata relinquuntur. *c. abolende. 13. h. tit. Sacr. Congreg. Card. quam ex Sylo refert Barb. in Collect. DD. ad Conc. Trid. sess. 25. de Reformat. cap. 13. n. 36.*

§. Unicus.

Quinam sint indigni Sepulturâ Ecclesiasticâ.

17 Indigni censentur, qui non sunt de Ecclesia, videlicet Judæi & Gentiles, *c. Ecclesiam. 27. de Consec. dist. 1.* quibus etiam adnumerantur infantes Christianorum, qui ante Baptismum decesserunt. Si tamè infans ab obstetrice, vel cum materia aut forma dubia, aut etiam, dum de eius vita dubium erat, baptizatus sit, sepulturâ Ecclesiasticâ privari non debet; item si in utero matris maneat, unâ cum matre illâ sepeliendus est, quia pars matris esse censetur. *l. 1. §. ex hoc ff. de Vent. inspic. si verò propter spem vitæ à præmorta matre exfectus fuerit (quod fieri debet quando vita infantis servanda) nectamen speratur, quòd vivus Baptismum attigerit, extra locum consecratum humabitur.*

18 II. Indigni sunt hæretici, atque omnes, qui ipsis in punèto hæresis (non in alijs negotijs) favorem, auxilium, aut receptaculum præbent *c. 2. de Heret. in 6.* Sed quia nonnunquam contingit, quòd familia alicuius poteatis hæretici cum comminatione gravium malorum desideret sepulturam Ecclesiasticam hæretici defuncti, idèò quæritur, an ad evitandum grave malum possit Parochus dictam sepulturam concedere? Difficultatem facit *c. sacris 5. De his, qua vi metusve causa* & c. ubi S. Pontifex dicit, quòd propter

metum nullatenus liceat communicare: cum excommunicato *quavis enim, inquit, metus attenuet culpam, eam tamen non profus excludit, cum pro nullo metu debeat quis mortale peccatum incurrere, & c.* Ex quo textu nonnulli concludunt, quòd metus non tantùm non excuset à transgressione legis Divinæ, aut Naturalis; sed nec etiam à transgressione legis humanæ, siquidem prohibitio communicationis cum excommunicato (de qua *in d. c. sacris* mentio fit) tantùm Jure humano Pontificio statuta sit; sicut etiam videtur nullatenus posse licere, ut propter metum liceat contrahere cum consanguinea intra 2. vel 4. gradum licèt id impedimentum tantùm juris positivi sit, neque debeat existimari insolitum, quòd lex humana etiam cum periculo mortis obliget, quem admodum in legibus militaribus quotidianum est. Verùm ego puto distinguendum, an sepultura hæretici vel quævis alia transgressio legis Pontificiæ petatur in contemptum Ecclesiæ, vel ex alia causa, v. g. ad splendorem familiæ conservandum? & c. Priori casu locum habebit text. *d. c. sacri* nam cooperari ad contemptum Ecclesiæ non est tantùm lege humanâ, sed utique etiam Divinâ prohibitum juxta illud *Matth. 18. Qui*

Eccc.

Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus. Posteriori autem casu communior est sententia, quod gravis metus excuset à transgressione legis humanæ, quia non est verisimile legislatorem voluisse obligare in casu tam extraordinario. *l. nam ad ea §. ff. de LL. & cum magno alterius damno.* Unde qui justo metu adactus contraxerit cum consanguinea, non peccabit per contractum, peccabit autem per copulam, eum enim tale matrimonium propter impedimentum consanguinitatis (quod metus tollere non potest, sed tantum excusare à peccato) sit nullum, copula consequens non tantum lege humanâ, sed & divinâ prohibita erit. Verum quidem est, quod dux belli possit imperare militibus, eosque etiam ad periculum vitæ obligare, sed id exigit salus publica & natura belli, atque id apertè constat de imperantis voluntate, & milites tam periculosarum legum non ignari, nihilominus se ultro necè Ducis potestati subdiderunt Syl. V. *Metus n. 7. Azor. instr. Mor. lib. 1. c. 11. q. 1.* Quod si igitur contingat cum tam periculosis minis peti sepulturam Ecclesiasticam, non in contemptum Ecclesiæ, sed pro honore familiæ, ut præmissum, Parochus non tenebitur cum gravi suo damno resistere, cessante tamen periculo tale cadaver, si ab alijs dignosci possit, iterum exhumari debet, ut clarè constitutum est *in c. sacris. 12. h. t.*

III. Indigni sunt in excommunicatione aut interdicto degentes, si ante mortem saltem à simplici Sacerdote absoluti non sunt: quibus enim non communicamus vivis, etiam non communicare defunctis debemus. *d. c. sacris.*

& c. fin. h. t. cap. is, cui. 20. de Sent. excom. in 6. si tamen ante mortem signa pœnitentiæ dederint, etiam post mortem absolventur, & sepulturæ Ecclesiasticæ mandantur. *cap. à nobis. 28. de Sent. excom. & d. cap. is, cui.* Cum autem hodie per Extravag. Martini V. *Ad evitanda scandala &c.* nullus excommunicatus necessariò vitandus sit, nisi fuerit per Ordinarium tanquam excommunicatus *dennuntiatus*, vel sit notorius *percussor Clerici*, idèò contravertunt DD. utrum hodie excommunicati, qui vitandi non sunt, sepulturâ Ecclesiasticâ gaudeant? Affirmativam sustinent Nav. *de sepult. Conf. 4.* & Paul. Laym. *in Theol. mor. lib. 5. tr. 5. c. 5. n. 8. circa finem*, & plures apud eum citati, ex eo, quod circa tales excommunicatos deficiat ratio *in d. cap. Sacris.* assignata. Nihilominus probabilius judico, si de excommunicatione constet publicè, non esse dandam Ecclesiasticam sepulturam, quia *d. Extravag.* non vult adjuvare excommunicatos, sed tantum fideles innocentes, ne facilè aliquam censuram incurrant. Cov. *in Relect. c. Alma Mater. de Sent. excom. in 6. p. 1. §. 2. n. 11. Zoël. ad hunc tit. n. 9.* Notanter dico: si excommunicatio sit *publica*, nam si sit occulta, & fortè soli Parocho cognita, non erit sepultura Ecclesiastica deneganda, quia privatâ scientiâ uti quidem licet quandoque in privato, non autem ad condemnationem in publico.

Quod si quis notoriè excommunicatus defaecto in loco consecrato sepultus esset, fortè posset tolerari propter auctoritatem DD. qui primam sententiam docent; multa namque prohibentur, quæ

tamen

tamen facta sustinentur. *cap. ad Apostolicam. 16. de Regularib.* maximè quando irritatio facti multa incommoda secum trahit, ut in nostro proposito exhumationem cadaveris, pollutionem & necessitatem reconciliandi Ecclesiam vel cœmeterium, præjudicium Parochianorum, qui interim propter pollutam Ecclesiam Sacrificijs, & sepulturâ carere debent: Sicut in simili *Cov. in Relect. Clem. si furiosus. de Homicid. in pr. n. 9.* circa irregularitatem exposti, cuius parentes ignorantur, censet ob diversas opiniones expostum ad ordines non facilè admittendum, admissum tamen tolerandum.

- 20 IV. Sepulturâ Ecclesiasticâ privantur omnes in notorio peccato mortali decedentes, uti sunt in ipso crimine furti vel adulterij, &c. interempti. *cap. fures. 31. causa. 13. q. 2.* Item sibi mortem inferentes ex desperatione vel iracundia. *cap. placuit. 12. causâ. 23. q. 5.* Secus est, si ex fatuitate, vel si inflicto sibi vulnere lethali ante mortem poenituerint. Imò in dubio non debet statim præsumi, quòd peccaminosè sibi ipsi mortem aliquis intulerit, nisi ex alijs conjecturis appareat. *Nav. b. 1. Cons. 7. Cov. Par. Res. lib. 2. c. 1. n. 11.* Interim tamen, quia communi hominum existimatione creditur ex desperatione & in malo statu decessisse, qui v. g. in cubiculo suspensus, aut in puteum præcipitatus reperitur, idè si ex adverso aliquæ conjecturæ adsint pro ipso deluncto, quod ex corruptione mentis, aut ab alijs suspensus sit, vel quòd casu in puteum deciderit, &c. ad evitandam qualem qualem hominum offensionem fortè non inconsultò fiet, sit tale cadaver de noctu sine consuetis solennitatibus in

loco consecrato sepeliatur. Cæterum subitaneâ morte extincti, etiam si constet, quòd in vita sæpiùs peccaverint, nihilominus saltem privatim poenituisse censentur *Tex. & Pan. in c. ex parte. 11. h. t.*

V. Ecclesiasticâ sepulturâ non gaudent, qui omiserunt Paschalem communionem, nisi ante mortem poenituerint. *cap. omnis utriusque. 12. de Pœn. & remiss.* An autem hâc pœna affici possit, qui quidem tempore Paschali omisit communionem, sed intra annum semel aut sæpiùs eam peregit? Non putarem, cum enim privatio sepulturæ sit pœna valdè gravis & infamis, videtur benigniori Interpretatione temperanda, *l. pen. ff. de Pœn. c. odia. de R. 1. in 6. ut in d. c. 12.* statuta referantur ad omnia verba præcedentia, si nimirum aliquis nec semel saltem in anno confessus fuerit, nec communionem ad minus in Pascha susceperit, quæ non verificantur de eo, qui extra tempus Paschale semel aut sæpiùs confessus est. Accedit, quod committentem contra *d. c. 12.* idè DD. tam graviter puniri existiment, quòd se suspectum de hæresi reddat, quasi minus curans Pœnitentia Sacramentum. *Barb. in d. c. 12. num. 11.* id verò rationabiliter dici non possit de eo, qui intra annum hoc Sacramentum ritè suscepit.

VI. Usurarij manifesti mortui antequam restituerint, vel de restituendo caverint. *c. 2. de Usuris in 6.* Sed cum materia usurarum sit altioris indaginis, & multi contractus ab usura excusari possint, idè non erit facilè concedendum Parocho, ut propriâ autoritate sine prævio iudicio Ecclesiastico tam gravem pœnam exequatur.

VII. Religiosi proprietarij. *Monachi c. cum ad Monasterium. de Statu Mon.*

VIII. Qui in Torneamentis non causâ recreationis, & honestæ armorum exercitationis, sed cum periculo vitæ institutis decedunt. *c. 1. de Torneam.*

21 IX. Demùm excluduntur à sepultura Ecclesiastica, qui in duello etiam privato sine patris & socijs, cum ordinario tamen periculo vitæ, ex condicito, statuto tempore, & in loco convento instituto, occumbunt. Trident. *sess. 25. de Ref. c. 19.* juncta Bulla Greg. XII. *Ad tollendum.* & Clementis VIII. *Illius, &c.* Quòd si tamen aliquis in duello quidem lethaliter vulneretur, sed extra illud receptis Sacramentis vel saltem datis pœnitentiæ signis moriatur, mihi videtur benignius, non esse privandum sepulturâ Ecclesiasticâ, quidquid alij contradicant: quia Concilium tantum loquitur de occumbentibus in duello, nec ex Bullis aliud evincitur: proinde locus est receptæ doctrinæ, quòd pœnæ potius interpretatione leniendæ, quàm exasperandæ, nec ad casus etiam planè similes extendendæ sint.

Præterea pœnæ duellantium non habent locum illis, qui dum sese invicem in platea offendunt, statim ibidem dimicant; quia cum termini pœnales sint strictè accipiendi, talis dimicatio non est propriè duellum, quod sit ex condicito & statuto tempore, sed potius repentina aggressio & defensio. Item volunt nonnulli, calore iracundæ excusari à pœnis duelli, qui in continenti accederent ad locum aliquem, ibique dimicaret. Vid. *cc. apud Barb. in Collect. D.D. ad Concil. Trid. sess. 25. de Ref. c. 19. num. 13. & seqq.*

ENGEL IN DECRET. LIB. III.

Sed quid si miles in exercitu, vir equestris in Aula Regia, officio, dignitate Ducis, aut Principis favore ob ignaviæ suspicionem excidere debeat, nisi identidem provocanti se sistat. Item si ad pugnandum laceffens alterum, crebra convitia & contumelias adjiciat, qua iste molestiâ & subeundo dedecore aliter se liberare non possit, nisi armis congregiatur, nunquid si talis provocatus in duello occumbat, sepulturâ Ecclesiasticâ privari debet? In similibus circumstantijs acceptantem duellum oblatum non animo occidendi provocantem, sed gratiâ meræ defensionis, saltem in foro interno excusari putant Lucas Florenus *de duello §. 2. Pilliuc. tom. 1. tract. 15. cap. 5. num. 107. & 113.* Laym. *in Theol. mor. lib. 3. tract. 3. p. 3. cap. 3. num. 3.* Nav. *cap. 15. num. 3. & 4.* Pro eadem sententia speculativè plures rationes faciunt, quas adducit Lessius *de F. & F. lib. 2. cap. 9. dubio. 12. n. 38.* practicè tamen contrarium tenendum videtur propter malas consequentias, & quòd plerumque aliud medium sit conservandi honorem, v. g. dicendo ad provocantem, se paratum fore, si per Ecclesiam liceret, vel provocantem experturum, quorum negotium habeat, si palam, & non proditorie aggressus fuerit, &c. Lessius *d. t. n. 84.* Peregrin. *de duello. q. 24.*

Sed quidquid sit de hac difficultate, an excusetur, qui merè defensivè duellum honoris causâ suscipit, quæ non est de præsentis instituto latius examinanda, interim tamen si supponerem sententiam affirmativam, dicerem tamen occumbentem in tali duello non esse Ecclesiasticè sepeliendum, id quod evincere vide-

B b b b

tur.

tur Bulla Clem. VIII. *Illius vices, &c.* §. ubi apertè statuitur poenas duellantium procedere, si unus miles cum altero etiam ex hostili castro, etiam ducum permisso, privatâ tamen de causa duellum ineat: quale duellum profectò miles sine ingenti apud totum exercitum diffamatione, & contemptu utique detractare non potest. Ratio autem fundamentalis est, quòd ad execrationem & extirpationem alicuius gravis criminis (in genere talis) aut abusus multa fiant sine culpa vera, quæ non fiunt sine causa aut culpâ præsumpta; & sæpenumero aliquis ex præsumptione mali damnetur, qui tamen reverà est innocens: ita electus per simo-

niam alterius etiam ignoranter, dignitate privatur, *c. nobis fuit. 27. de Simonia*, ita filij hæreticorum, item filij eorum, qui crimen læsæ Majestatis perpetrârunt, graviter puniuntur, per privationem bonorum, successionum, dignitatum, &c. ut *ipsis mors sit solacium, & vita supplicium*, quamvis ex sua persona nihil commiserint, *cap. vergentis. 10. de Hæret. l. quisquis. C. ad L. Ful. Majest.* ita multorum locorum sunt statuta, ut cum armis deprehensus in carcerem impingatur, imò nonnuquam illico suspendatur, nullâ admisâ excusatione, quòd fortassis ad defensionem contra hostem arma gestaverit.



TITVLVS XXIX.

De Parochijs & alienis Parochianis.

§. I.

De Parochijs.

SUMMARIÀ.

1. *Quid sit Parochia & Parœcia?*
2. *Ut ab Episcopis fiat certa Parochiarum designatio? Concil. Trident. mandat.*
3. *Quando & qualiter nove Parochie erigende?*
4. *Licitum est locorum ordinarijs ob causas rationabiles duas Parochias in unam conjungere.*
5. *Quæ sint jura Parochialia?*
6. *Si constet Ecclesiam esse Parochialem, fundatam habet intentionem in jure.*
7. *Ad probandam Parochiam quatuor conjunctim requiruntur.*
8. *Parochia Monasterijs incorporata, licet per Vicarios provideantur, retinent tamen omnia jura Parochialia.*
9. *Non est idem beneficium curatum & Ecclesie Parochialis?*
10. *Quedam beneficia sunt actu curata, quedam tantum habitu.*

Parochia dicitur locus, in quo degit populus alicui Ecclesiæ (quæ propterea Parochialis vocatur) deputatus, certis finibus limitatus. *Tusc. I. p. Concl. 94. n. 1.* Unde & frequenter in jure pa-

rochia parœcia appellatur, quod græcè idem sonat, ac Conventus, seu habitatio accolarum.

Pertinet autem ad Episcopi officium Parochiarum fines & populum designare

nare *c. nullus omnino. 11. causâ. 16. q. 7. Trid. sess. 24. de Refor. c. 13.* ubi mandatur, ut in ijs Civitatibus & locis, ubi Parochiales Ecclesiæ certos non habeant fines, sed promiscuè petentibus Sacramenta administrantur, Episcopi pro tutiori animarum salute, distincto populo in certas propriasque Parochias, unicuique suum perpetuum & proprium Parochum assignent, à quo solo licitè Sacramenta percipiantur, &c.

Olim quidem constitutum erat *in c. unio. 3. causâ. 10. q. 3.* ut non minus, quàm decem municipia sive domus & familiæ Ecclesiæ Parochiali assignarentur: sed rectius arbitrio Episcopi relinquitur, qui providere debet de tanto & tali Parochiæ districtu, ut populus ad divina commodè convenire, & Parochus ex decimis & oblationibus congruè ali possit.

3. Quòd si Parochianorum numerus in tantum exerceat, vel locorum distantia faciat, quo minus præsertim tempore hyemali populus ad unam Ecclesiam commodè conveniat: vel ægrotantibus Sacramenta deportentur, poterunt Episcopi novas Parochias etiam invitis prioribus rectoribus erigere, & pro sustentatione novorum Parochorum competentem portionem ex redditibus matricis sive antiquioris Ecclesiæ assignare, aut si necesse fuerit, populum ad alimenta (quæ ex priori Ecclesiâ satis haberi nequeant) novis Parochis præstanda compellere. *Trid. Sess. 21. de Ref. c. 4.*

Circa quam constitutionem *Trid. de sumptam ex c. 3. de Eccles. ad f.*

Not. I. Quòd Ecclesia matrix in nova Parochia ex suo quasi gremio erecta acquirat jus patronatûs, eiuque rector sive

Parochus possit præsentare Sacerdotem ad istam novam Ecclesiam, *d. c. 2. de Eccles. ad f.* Si tamen partem suorum reddituum contribuerit. *Garc. de Benef. p. 5. c. 9. num. 57.*

Not. II. Decimas ad Ecclesiam matricem pertinentes non transire ipso iure ad Ecclesiam novam, sed in ar. i. r. i. Episcopi esse, an decimas vel alios fructus eidem assignare velit, *Barb. in Coll. ad d. c. 4. Trid. num. 16.*

Not. III. Quòd Episcopus citare & audire debeat antiquæ Ecclesiæ rectorem & patronum, si fortè iustam causam habeant contradicendi; & si fortè Parochia sit incorporata, eius defensio non ad vicarium curam exercentem, sed ad Prælatum loci, cui Parochia incorporata est, pertinebit. *Barb. d. l. n. 11. & 14.*

Not. IV. Quòd ad evitacionem novæ Parochiæ erigendæ numerositati populi vel distantie locorum provideri possit per erectionem novæ capellæ (quæ & filialis dici solet) quæ sit in potestate & proprietate Parochialis antiquæ, & in qua Parochus vel Prælatus habens Ecclesiam incorporatam exponat Sacerdotem principalis Ecclesiæ coadjutorem sive vicarium. *Rota apud Tamb. post tom. 3. de iure Abbas. accif. 32. n. 6. Barb. de offic. Episc. alleg. 68. n. 7.*

4. Ex adverso si aliqua Parochia ad tantam paupertatem deveniat, ut ex eius redditibus facta tecta conservari aut Parochus ali nequeat, nec per unionem aliorum beneficiorum simplicium ei provideri possit, licet locorum ordinarijs ex duabus Parochijs unam facere. *Trid. d. Sess. 21. c. 5.*

Porro ad Ecclesias Parochiales pertinet

net jurisdictionem in foro pœnitentia-
 exercere, Sacramenta administrare, ma-
 trimonia solemnizare, Eucharistiam asser-
 vare, fontem Baptismalem, cœmeterium,
 & jus sepeliendi defunctos habere, ut de-
 mùm eius Rectori jus sit, decimas obla-
 tionésque percipere, teste Innoc. & Pa-
 norm. *ad rubric. huius tit. f.* Licet verò
 6 ex singulis his narratis juribus non præ-
 cisè probetur, nec ex eorum defectu sem-
 per reprobetur Ecclesia esse Parochialis,
 cum similia possint etiam alijs Ecclesijs
 ex privilegijs, vel consuetudine, aut præ-
 scriptione competere, quando tamen
 constat Ecclesiam esse Parochialem, tunc
 quoad omnia ista jura habet fundatam in-
 tentionem, ut si desuper cum alia Eccle-
 sia lis oriatur, non Ecclesiæ Parochiali,
 sed alteri onus probandi incumbat.

7 Attamen de hoc ipso nonnunquam
 disceptatur, quibus argumentis Ecclesia
 propriè Parochialis esse convincatur:
 Quatuor requisita conjunctim justifican-
 da esse ad probandam Parochiam ex dictis
 aliorum DD. & Rotæ Decis. colligi Barb.
de Parocho. p. 1. c. 1. num. 37. Primum
 est, inquit, potestas fori pœnitentialis.
Secundum locus certis finibus limitatus,
 in quo populus alicui Ecclesiæ deputa-
 tus degit. *Tertium*, ut Parochus curam
 exerceat nomine proprio. *Quartum*,
 ut sacerdos tanquam rector singulariter
 & non cum alijs ad regimen Parochialis
 Ecclesiæ admittatur.

8 Verùm circa hæc duo ultima requisi-
 ta advertendum est, quòd ea non Eccle-
 siam, sed personam respiciant, id est,
 probanda sint ad eum solummodo effe-
 ctum, si quis contendat se esse verum &
 proprium Parochum loci. De cætero

ipsa Ecclesia ex primis duobus requisitis,
 latis probatur esse Parochialis, frequens
 enim est, quòd Parochiæ soleant Mona-
 sterijs, Capitulis, Collegijs, alijsque be-
 neficijs uniri, & incorporari, in quibus
 Sacerdos curam non proprio sed vicario
 nomine, nec solus, sed cum alijs exercet.
 Interim ipsa Ecclesia retinet omnia Pa-
 rochialia jura, & si desuper sive à Vicario,
 populo, Episcopo, vel Extraneo lis mo-
 veatur, Monasterium vel Capitulum, cui
 incorporata est, fundatam intentionem
 habebit. Rota apud Tamburin. *de Jure*
Abbat. tom. 3. decis. 102.

9 Demùm advertendum est, non semper
 esse idem beneficium curatum, & Ec-
 clesiam Parochialem. Nam Ecclesia, si-
 ve beneficium curatum generalius quid
 est, continens sub se plures species; &
 quamvis Parochia sine cura non sit, po-
 test tamen cura sine Parochia esse, ut in
 Ecclesijs, quæ Filiales appellantur: in lo-
 cis noviter ad fidem conversis, vel ad ha-
 bitandum accommodatis, in quibus nec-
 dum limites Parochiales per Episcopum
 assignari sunt.

Alia quoque beneficia sunt curata non
 Parochialia, quæ curam tantum fori ex-
 terni habent, sive potestatem & jurisdic-
 tionem visitandi, excommunicandi,
 absolvendi, corrigendi, judicandi, &c.
 Et hæc cura largè & impropriè cura dici-
 tur teste Barb. *de Paroch. p. 1. cap. 1. n.*
47. Cura autem propriè accepta est cura
 fori pœnitentialis & Sacramentorum ad-
 ministratio. Interim quoad incompati-
 bilitatem, & residentia obligationem
 non est inter utriusque curæ beneficia di-
 versitas. Trid. *Sess. 6. c. 1. Sess. 7. c. 4.*
Sess. 23. c. 1. de Ref.

- 10 Sed & beneficia curata, quædam sunt acta curata, in quibus de facto exercetur cura, quædam autem habitu tantum curata, quibus nimirum ex primâ institutione cura annexa fuit, sed ea postea per unionem, privilegium, consuetudinem, aliumvè casum sublata fuit: & hæc beneficia habitu solum curata ad instar simplicium beneficiorum habentur, nec cadunt sub dispositionem Juris de curatis beneficijs loquentem v.g. quoad in compatibilitatem, residentiam, &c. Barb. d. l. num. 50.

§. II.

De Parochis eorumque requisitis, Officio & Potestate.

S U M M A R I A.

11. Parochus & Plebanus quomodo differant?
 12. Parochus unus in qualibet Parochia esse debet.
 13. Requisita Parochi, etatis maturitas, morum gravitas & debita scientia.
 14. Parochus ab initio non necessarid debet esse sacerdos: sed sufficit, quod sit 25. annorum inchoatorum, & in Minoribus constitutus.
 15. Intra annum tamen debet suscipere sacerdotium, nisi Ecclesia sit Collegiata.
 16. Morum gravitas & bonum exemplum maximum in Parocho commendatur & requiritur.
 17. Qualis eius debeat esse scientia?
 18. In quibus consistat officium Parochi?
 19. Qualiter Missa sacrificium pro suis ovis Parochi offerre teneantur?
 20. Quatenus teneantur ad residentiam personalem?
 21. Parochus habet tantum Jurisdictionem in foro penitentiali & Sacramentali, quam tamen etiam extra territorium privatus exercere potest.
- 11 **P**arochum esse, qui Parochiæ præest, constat. Et vocatur nonnunquam etiam Rector Ecclesiæ, scilicet Parochialis, aut plebanus: quamvis propriè plebanus sit, qui plebaniam habet, id est, Ecclesiam sub se plures Ecclesias, vel Capellas habentem. Text. & Gloss. in c. 1. ne Clerici vel Mon. in 6. Barbof, l. E. V. l. 1. c. 18. n. 5.
12. Possunt quidem, imò de Jure deberent in unâ Parochia esse plures Clerici. c. 3. de Vit. & hon. Cler. (quamquam id de consuetudine non servetur, nec ob exilitatem reddituum plerumque servari possit) unus tamen tantum in unâ Ecclesiâ potest esse Parochus, non plures: sicut nec vicissim unus in pluribus Parochijs esse potest. cap. cum non ignores. 15. de Præbend.
- Porrò, cum ars artium sit regimen animarum, c. cum sit, de Et. & qual. nemo debet id suscipere, & in Parochum constitui, qui idoneus non sit. Dicuntur autem idonei, in quibus 3. concurrunt requisita, nimirum ætatis maturitas, morum gravitas, & debita scientia. c. cum in cunctis. 7. §. inferiora. de Elect.
- Quod attinet ad ætatem, in Parocho requisitam, ea est 25. annorum inchoatorum d. §. inferiora & c. licet Canon. 14. eod. in 6. Neque tamen Parochus statim initio, quando sibi confertur Parochia, sacerdos esse tenetur, dummodò sit Clericus saltem in minoribus constitutus, c. 2. de Instit. in 6. c. si pro Clericis. de Prab. in 6. Nec obstat textus in cap. præterea. 5. de Et. & qual. cum Gloss. ibid. ubi dicitur, quod non debeat ad regi-

men Ecclesia Parochialis aliquis, nisi sub-
diaconus sit ad minus, admitti. Nam sta-
 tim subditur: *dispensativè tamen in mi-
 noribus ordinibus constituti consueverunt
 assumi.* Per quæ verba declaratur illud
 procedere de rigore Juris antiqui, & sal-
 tem de consuetudine, quæ tacitam dispen-
 sationem inducit, istud non servari. Imò
 Jus illud antiquum & strictum per *d. c. 2.
 & c. si pro Clericis.* indifferenter corre-
 ctum esse docent Archid. Joan. Andr. &
 alij teste Glossa in *d. c. pro Clericis.*

- 15 Porro talis Clericus in minoribus vel
 sacris constitutus intra annum à die ade-
 ptæ possessionis suæ Parochiæ numeran-
 dum in sacerdotem promoveri debet, ali-
 às, si intra hunc terminum, cessante legi-
 mo impedimento, promotus non fuerit,
 elapso anno ipso Jure privatus erit. *d. c. li-
 cet Canon. & c. commissa. de Elect. in 6.*
 exceptis tamen Ecclesijs Collegiatis, eti-
 amsi aliàs Parochiales sint, & ijs, qui ad
 earum regimen assumuntur: in his enim
 non habere locum hanc constitutionem,
 ut quis elapso anno ipso Jure sit privatus,
 sed requiri, ut juxta antiquiores Canones
 monitio Episcopi præcedat, & si monitus
 aliquis non ordinatus fuerit, tum demum
 per sententiam privari possit, declaratum
 est in *c. statutum. de Elect. in 6.*

- 16 Circa morum gravitatem recolantur
 tradita in *Tit. de Vir. & honest. Cleric. &*
 quæ monet Concil. Trid. *Sess. 12. de Re-
 form. c. 1.* Optimè S. Greg. l. 34. *Mor.
 c. 30.* ait: *Non debet hominum ducatum
 suscipere, qui nescit homines bene viven-
 do præire, ne, qui ad hoc elegitur, ut alio-
 rum culpas corrigat, quod rescare debuit,
 ipse committat.* Certè quæ de Clericis
 generaliter statuta sunt circa bonos mores

à SS. Canonibus multò magis in Parochis,
 qui alijs bono exemplo, non minus, quam
 verbo præesse debent, obtinere censenda
 sunt.

Circa scientiam in Parocho requisitam¹⁷
 optandum quidem foret, ne non nisi opti-
 mè instructi in S. Theologia & SS. Ca-
 nonibus assumerentur: quia verò id in
 tenuioribus præsertim Parochijs haud fa-
 ci è haberi potest, ideò saltem in Paro-
 cho desideratur, ut sciat ea, quæ plebi
 sunt ad saltem necessaria, nempe ut sciat
 articulos fidei, & Decalogum, eaque alijs
 explicare possit, & insuper sufficienter
 sciat ea, quæ pertinent ad Sacramentorum
 administrationem. *Sotus. 4. dist. 23. art.
 4. conc. 3.*

Officium & potestatem Parochi con-¹⁸
 stare in curâ animarum & administratione
 omnium Sacramentorum (Confirmatione
 & Ordine exceptis, quæ muneris Epi-
 scopalis sunt) constat. Quò pertinet eti-
 am prædicatio Divini Verbi, & Catechi-
 zatio puerorum, ac rudium, quæ in Con-
 cil. Trid. *sess. 24. de Reform. c. 4. speculati-
 ver* eis commendatur. Item celebratio
 Missarum, maxime festivis, aut alijs ex
 fundatione præscriptis diebus. Ubi ite-
 rum in d. Concil. *sess. 23. c. 1. in pr.* in-
 sinuatur, quòd Parochi ex præcepto Di-
 vino (imò & naturali ratione) teneantur
 pro suis ovibus Sacrificium Missæ of-
 ferre.

Quòd tamen non eo sensu accipien-¹⁹
 dum est, quòd semper totum sacrificium
 principaliter pro sùbditis offerendum sit,
 & nunquã possit Parochus secundum ali-
 am intentionem celebrare: sed sufficet,
 si secundariò suarum ovium meminerit,
 & quandoque arbitrio boni viri principa-
 lem